

964
1938

გაეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველო

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის
პერიოდული ორგანო

L'Organe de la democratie nationale géorgienne „LA PATRIE“

მაისი - ივნისი

Mai - Juin

№ 25-26

შ ი ნ ა ა რ ს ი :

1. 26 მაისი	აღ. ასათიანი
2. „ოც და ექვს მაის“-ს (ლექი)	ბროლისქედელი
3. პრომეთეელთა მოძრაობა	ელ. პატარიძე
4. ისტორიის სენტენციები	რ. ინგილო
5. პრომეთეელთა პრობლემა	ვ. ბონჩკოვსკი
6. ეკონომიური პრობლემის ირგვლივ	ნ. სიღამონ-ერისთავი
7. † ვასილ წერეთელი	ელ. პატარიძე
8. ქართველთა მთლიანობისათვის	ბ. სამხარაძე
9. პასუხი ბბ. ემუხვარსა და ჭიაბრიშვილს	გრ. აბულაძე
10. აქა და ბამატისა საქმენი საგმირონი	**
11. ეროვნული დღესასწაული	
12. ქართ. კულტ. მუშაობა ნეაპ. ინსტიტუტში	რ. ინგილო
13. ლევილის სასაფლაოზე	**
14. ელ. პატარიძის მოხსენება	**
15. სხვა და სხვა	**

პარიზი — Paris
1938

საპატრიოტო

საქართველოს ეროვნულ . დემოკრატიული პარტიის
პერიოდული ორგანო

L'Organe de la démocratie nationale géorgienne „LA PATRIE“

მაისი - ივნისი 1938 წ.

№ 25-26

MAI - JUIN 1938

ქართველი ერის სახელმწიფოებრივი ცხოვრების დამოუკიდებლობის აღდგენიდან ოცი წლის თავზე, მუხლთმოყრილნი, პატრიოტულის წმიდა გრძნობით ვიგონებთ ჩვენი სამშობლოსა და ერის თავისუფლებისათვის თავდადებულთ, რომელთა წმიდა სულები ლაღათ დანავარდობენ ჩვენი სამშობლოს მოკაშკაშე ცის კალთებ ქვეშ.

სუკუნო განსვენება მათ.

მოუწოდებთ ჩვენს თანამემამულესთ იმავე ეროვნული მთლიანობის, ისტორიულად ნაცადი გზით გაასკეცებულის სულითა და ენერგიით იმუშაონ და იბრძოლონ, ერთხელ კიდევ დამარცხებული „ოც და ექვსი მაისი“-ს საბოლოოდ გამარჯვებისა და მარადისობისათვის.

დიდება და ძლევამოსილება მარადიულ ქართველ ერს და საქართველოს.

2 6 მ ა ი ს ი

1918 — 1938

ჩვენს ეროვნულს დღესასწაულს ოცი წელი შეუსრულდა.

ეროვნული ცხოვრების საზომით ასეთი მანძილი ფრიად მცირეა. მაგრამ ხალხთა განვითარების მსვლელობა ხშირად ნაკლებად უწევს ანგარიშს ადამიანის მიერ გამოგონილ დროთა მანძილს. ზოგჯერ ერთი წლის მანძილზე ამოიღებს ის თავის ცხოვრების სიღრმიდან იმდენ ჭირვარამს, ავსა და კარგს, სამწუხაროსა და სასიხარულოს, რომ მთელი საუკუნეც ვერ აუთავადება მის გარიგებას, გადახარშევასა და მონელებას. 26 მაისის ხანა თვით საქართველოს ყოვლის მხილველ, ყოვლის გამძლე და ყოვლის ამტან მატრიანესთვისაც წრმოადგენს დიდ ეპოქას, აღვსილს მდიდარი შინაარსით და ძლიერი განცდებით.

26 მაისი მოველინა ქართველ ერს ვით სასწაულის დღე, და ჭეშმარიტად სასწაული იყო ასი წლის მონობის შემდეგ საქართველოს სახელმწიფოებრივი აღდგენა. 26 მაისი იყო სასიხარულო, სხივოსანი, ამაღლებული, ეროვნული თავისუფლების, ეროვნული ღირსების, ეროვნული თავმოყვარეობის აღდგენისა და ამაღლების სიმბოლო. და მთელი ერი მიენდო მას ერთობლივად, და ეთაყვანა მას, ვინაიდან ეს დღე გაუთენდა მას, ვით მისი ეროვნული ყოფის, ეროვნული სახიერების, სწრაფვის და იმედის აღდგენისა და სიცოცხლის მახარობელი. 26 მაისი გახდა სასწაულის დღედ, წყაროდ და დასაბამად საქართველოს კვლავ აღდგენისა და აღორძინების.

მაგრამ რა არის იგი ნათელი, რასაც არ ახლავს ბნელია! 26 მაისის ბრწყინვალეობასაც თან დაჰყვა ასეთი ბნელი მხარეები და სამი წლის მანძილზე მან ვერ შესძლო მისი სავსებით დაძლევა, გაფანტვა და დამარცხება. ეს იყო საქართველოზე რუსეთის საუკუნოებრივი ბატონობის მძიმე მემკვიდრეობა, მუდმივ რომ აუძლურებდა და ასუსტებდა საქართველოს არსებობის ყველა სულიერსა და სხეულეებრივ ძალებს, მუდმივ რომ ჰპოჭავდა და ჰპოროკავდა მისი ეროვნული განვითარების მსვლელობას, მუდმივ რომ უნერგავდა ეროვნული ცხოვრების დაშლისა და დანგრევის თესლებს. 26 მაისის საქართველო შეხვდა ასეთი მემკვიდრეობით დასუსტებული, დაძაბუნებული. მან ვერ შესძლო თავისი ძალების ჯეროვნად დარაზმვა, გაერთიანება და მისი აცხოველება გაზრდა და გაფოლადება 26 მაისის მიერ მონატან ახალი სულით ახალი გრძნობით და ახალი აღტკინებით. საჭირო იყო დრო, საჭირო იყო მანძილი, რომ 26 მაისის ჯადოსნურ ძალას განეკურნა საუკუნის მანძილზე ნაწამები ეროვნული სული, აღედგინა მისი ცხოვრების საღი მაჯისცემა და სისხლის ბრუნვა. მაგრამ 26 მაისის საქართველოს მართო ეს შინაური და საკუთარი სიძნელენი არ უბოროკავდნენ მსვლელო-

ბის გზებს. მძიმე იყო მისი გარემოცულობა კავკასიაში, მძიმე იყო მისი მდგომარეობა სამხრეთის მიმართ, სადაც დიდი ომის შემდეგ აშლილი ცხოვრება ჯერ კიდევ არ იყო დამცხრალი და გარკვეულ კალაპოტში ჩამდგარი. 26 მაისის საქართველოს მრავალი სახიფათო მოვლენა ესახებოდა სამხრეთიდან, ხოლო ჩრდილოეთიდან მის კედლებს გამუდმებით ასკდებოდა რუსეთის რევოლუციების და რუსეთის იმპერიალიზმის მრისხანე ტალღები.

სამი წელიწადი გაუძლო 26 მაისის საქართველომ ამ საშინელ გარემოცულობას და ის დამარცხდა. რუსეთმა კვლავ დაამსხვრია საქართველოს სახელმწიფო და მის დედა-ქალაქში 26 მაისის ნაცვლად კვლავ მოსკოვის ტახტი აღმართა.

ასე გაჰქრა 26 მაისის ის ბრწყინვალეობა, სასიხარულო სხივებს რომ აფრქვევდა დედა-ქალაქიდან მთელს საქართველოს კიდი - კიდედმდე.

მაგრამ არ ჩამქრალა მისი ცხოველმყოფელი ძალა. ის განაწილდა უამრავ სხივებად და გაიფანტა ჩვენი სამშობლოს მთელს სივრცეზე. მისი შუქები მისწვდა თვითეულ ქართველს, შეიჭრა და დაბინავდა მის გულში. 26 მაისის ეს შუქები ამიერიდან უხილავის ძალით ათბობს ყოველი ქართველის გულისთქმას, აზრსა და სწრაფვას. ის ვზას უნათებს მამულიშვილს სადაც უნდა იყოს იგი, მშობლიურ მიწაზე თუ შორს, უცხოეთში. ის მიუძღვება მას საერთო ბრძოლის ასპარეზზე, საქართველოს კვლავ აღდგენისათვის წარმოებულ ბრძოლათა ველზე, ის აერთებს და აკავშირებს წინეთ დაქსაქსულ ეროვნულ ძალებს და მათ საერთო ეროვნულ დროშის ქვეშ აყენებს.

26 მაისი იშვა, ვით სამხიარულო დღესასწაული, ბრწყინვალე და მხიარულ ფერადებით მოვლვარე. საქართველოს მწარე ბედმა ის თაღხით შემოსა, და საომარ საჭურველით აღჭურვა. საზეიმო 26 მაისი დასრულდა, იშვა 26 მაისი ბრძოლის, თავდადების. მშვიდობიანი აღლუმების 26 მაისი შესცვალა 26 მაისმა სვანეთის ამბოხების, 26 მაისმა ფშავ-ხევსურეთის აჯანყების, 26 მაისმა აგვისტოს სისხლიან ბრძოლების

26 მაისი დღეს მებრძოლი ერის დროშაა, ის აბჯარ ასხმული ეროვნული ნებისყოფაა და როდესაც ამ დროშის ქვეშ გაერთიანებული ერი კვლავ დაამსხვრევს მონობის ბორკილებს და დაიბრუნებს დაკარგულ ეროვნულ მეობას, მთელს ერში გაბნეული 26 მაისის სხივები კვლავ თავს მოიყრიან და ერთ მნათობად ქცეული კვლავ ამობრწყინდებიან საქართველოს დედა-ქალაქზე.

და ეს იქნება 26 მაისი დამწიფებული, დავაჟაცებული, სიხარულთან ერთად სიმწარესაც გაცნობილი, მძიმე ბრძოლათა ცეცხლში გავლილი, და მით საქართველოს წარსულთან შეზრდილი და შეერთებული.

და ქვეშაირტად ეს იქნება ნამდვილი ეროვნული დღესასწაული, საქართველოს ნიადაგზედ მტკიცედ დაფუძნებული, მტკიცედ აგებული და სამარადისოდ ურყეველი.

აღ. ახათიანი

1920

„ოც და ექვს მაის“-ს

ორ საუკუნის მიჯნაზე ცა ერთხელ კიდევ გაიხსნა,
და საქართველოს მიწაზე მონობის ხუნდი დაიმსხვრა.
ილიას გულის ნადები ლეთიურის ძალით აიხსნა,
და დიდებისა სიმღერა კილით - კიდემდის გაისმა.

ზეციით გარდმოდი დიდებით შენ „ოც და ექვსო მაისო“!
და საქართველო აღმდგარი შენი სხივებით აღივსო.
„თეთრი გიორგი“ გშვენოდა შენ ჩვენო ძველო ტფილისო,
სამფერ დროშებით მოირთე შენც ლამაზო ქუთაისო.

ცაზედ გამოჩნდენ მეფენი: დავით, სოლომონ, თამარი,
ერეკლეს ხმაღზედ იფიცებს აღმდგარ ქართველთა ლაშქარი.
დიმიტრ, აკაკი, ილია, ფშაველი ვაჟაც აქ არი,
და დიდებსა გალობენ, რომ აუსრულდათ სიზმარი.

ჩენი ქვეყანა ყვაოდა და თან ბუნებაც დარობდა,
მკვდრეთით აღმდგარი ქართველი თავისუფლებით ხარობდა,
მამაპაპათა საფლავნი სამფერ ვარდებით ყვაოდა,
და მათი წმიდა სულები „მრავალ ჟამიერს“ ჰვალობდა.

დიღხანს ვერ დავსტკბით მშვენებით ჩვენ შენი სიდიადისა,
კონით დასეტყვა ვიხილეთ შენ — სამაისო ვარდისა.
ვინც ჩეუღლია მონობას, უღელს, კეხსა და აღვირსა,
ღმერთმა დავგსაჯა, მონობა ჩვენ კიდევ მისი გვალირსა.

ჩრდილოდან ქარი მოვარდა, შენი ლამპარი ჩაგვიქრო,
ქვეყანა მგლებით აივსო, მშვიდი სიცოცხლე დაგვიფრთხო,
სუსხიან ქარმა გაგვიყინა, ლამის გულები გაგვიხმო,
ველურთა ჯარი დავგესხა, ეგონა უკვე დაგვიპყრო!

იუდას ხელით ჯვარსცმულო შენ „ოც და ექვსო მაისო“!
ქართველი ერის მიზანო, მნათობო ბნელი ლამისო,
ბრძოლის დროშა ხარ დიადი, ანთები ბრძოლის ალისო,
შენთვის მებრძოლთა ლაშქარით ცა და ქვეყანა აღივსო.

ქართველები ვართ, გვჩვევია მტერზედ ამოყრა ჯვარისო,
ციხის შიგნითაც დახვედრა მტრად შემოსული ჯარისო.
მოგვეცი ბრძოლის ნიშანი შენ „ოც და ექვსო მაისო“,
მამა - დავითზედ დაგიდგათ შენ ტახტი სამარადისო.

ბროლისქედელი

26 მაისი, 1938 წ.
პარიზი.

პრომეთეელთა მოძრაობა

რუსეთის მიერ დაპყრობილი ერები ამოუწურავი ენერგიით იბრძვიან საკუთარი ეროვნული სახელმწიფოთა ელდგენისა და დაფუძნებისათვის. ამ ერთა შორის მრავალია ისეთი, რომლის ეროვნული სახელმწიფოებრივი არსებობა წინ უსწრობდა რუსეთისას, და რომლის ეროვნული კულტურა და ცივილიზაცია ბევრად უფრო მაღლა სდგას რუსეთისაზედ. ასეთი ერების ეროვნული ფორმაცია სრულიად დამთავრებულია, მათი ეროვნული სული სრულიად გამოკვეთილი და მომწიფებული, მათი ეროვნული მიზანი და მისწრაფება მკაფიოდ გარკვეულია და დასახული. ამ მიზნისაკენ მიმავალი გამარჯვების გზებიც გამოცნობილი და გარკვეულია, ამ ბრძოლის გზებზედ სვლის მეთოდიც შესწავლილია და შემოწმებული ხანგრძლივი ისტორიის საკუთარს თუ სხვათა მაგალითებზედ.

ასეთი ერების ბრძოლა თავისუფლების აღდგენისათვის გარკვეულსა და უდაოდ მიჩნეულს საერთაშორისო უფლებრივსა და ზნეობრივს საფუძვლებს ეყრდნობა, მათ ანგარიშგასაწევი სულიერია და გონებრივი, მატერიალური და ფიზიკური ძალაც შესწევთ თავიანთი დიადი ეროვნული მიზნების საბოლოოდ მისაღწევად. ამ მიმართულებით მიზიდილს ძალას ვერ შეაჩერებს დამპყრობელი რუსეთი ვერც ტერორით და ვერც ვითომდა „ეროვნული უფლების“ ცნობით და მათთვის „ავტონომიების“ მინიჭებით. წითელმა რუსეთმა ცბიერობისა და დემაგოგიის მიზნით ამ ერებს გარდა, მრავალ სხვა ტომებსაც ეროვნებათა სახელი მიანიჭა და ეროვნული ავტონომიებიც დაურიგა. ამით რუსეთს უნდოდა მათ მიერ დაპყრობილ ნამდვილ ეროვნულ სახელმწიფოთა მქონე ერების მნიშვნელობისა და წონის შემცირება და მათი მოძრაობის დასუსტებაც. რუსეთი ანგარიშში მოსტყუვდა და საწინააღმდეგო შედეგს მიაღწია: მრავალ ტომთა ეროვნული ფორმაცია დააჩქარა, მათ ეროვნული მისწრაფებანი აღუძრა და ეს პატარა ნაკადებიც ეროვნულ მოძრაობისა შეუერთა იმ დიდს მდინარეს, რომლის ძლევამოსილი ტალღები ვადალახავს მოსკოვის ერთა მონობის ჯებირებს და აღადგენს რამოდენიმე ათეული ერის სახელმწიფოებრივ არსებობას.

ეროვნული მოძრაობის დიდ მდინარეზე რომ ვლაპარაკობთ, ჩვენ მხედველობაში გვაქვს რუსეთის მიერ დაპყრობილი ერების საერთო ბრძოლა რუსეთის წინააღმდეგ. მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრი რამ აკლია ამ ბრძოლის სრულყოფას და რაც მთავარია ეს ბრძოლის რეალური და პრაქტიკული ხასიათის ერთობა და სანამ ეს დიდი ნაკლი არ შეიკვება, და ყველა ამ ერების რეალური ძალების შეთანხმება-ერთობა არ დამყარდება და მათი ეროვნებათა მოძრაობის ერთ კალაპოტში მოქცევა არ მოხერხდება, მანამ ცალ-ცალკე ეროვნებათა ბრძოლა შედეგს ვერ მიაღწევს. ყველა ამ ერთის მიზნით მებრძოლი ერების ძალთა გაე-

რთიანება და ერთის გზით მიმართვა, მეტს ძალას მისცემს ამ მოძრაობას და დასახულ მიზანსაც უფრო ადვილათ მიგვაღწევინებს. აი სწორედ ეს არის დანიშნულება ეროვნებათა იმ დიდი მოძრაობისა, რომელიც პრომეთეს ნიშნის ქვეშ მიმდინარეობს. ამ მოძრაობის მეთაურებმა უახლოეს ამოცანად უნდა დაისახონ, რუსეთის ფარგლებში მებრძოლი ერების ორგანიული და რეალური კავშირი და გაერთიანება.

პრომეთეულთა მოძრაობა არ შეიძლება იყოს განუსაზღვრელი მცირე ერთა მოძრაობა მსოფლიო მაშტაბით. პრომეთეულთა მოძრაობა არის რუსეთის მიერ დაპყრობილი ერების და იმ ერებისაც, რომლებმაც დროებით თავი დააღწიეს რუსეთის ბატონობისაგან, მაგრამ რომელთა თავისუფალს არსებობას კვლავ დასაპყრობად უდარაჯებს რუსეთის იმპერიალიზმი. პრომეთეს ეროვნული მოძრაობა გარკვეულად მხოლოდ რუსულ იმპერიალიზმის წინააღმდეგ მიმართული მოძრაობაა და ამისა და მიხედვით ეს მოძრაობა გარკვეულს გეოგრაფიულს ფარგლებში უნდა მოთავსდეს. ის არ უნდა გადასცდეს ამ გეოგრაფიულ საზღვრებს და არ უნდა იქცეს მსოფლიოში ყველა დაჩაგრულ ერთა მოძრაობად. ასეთი უსაზღვრო გაქანება მას დააცილებდა მის რეალურ და განსახორციელებლად შესაძლებელ მიზანს, გადაისვრიდა ამ მოძრაობას განუხორციელებელი ფანტაზიის სფეროში და დაუკარგავდა მას ნამდვილ მის მნიშვნელობას და წონას.

მსოფლიოში უამრავია დაჩაგრული ერები და ტომები. მათი კავშირის შექმნა და მათი მთლიანად დაპირისპირება დამპყრობელთადმი, ზოგიერთ პოლიტიკურ მოაზროვნეს მიაჩნია ეროვნული თავისუფლების იდეის გამარჯვების საწინდარად და გარანტიად. ეს დიდი კეთილი სურვილია, მაგრამ ისეთი დიდი ფანტაზია და ოცნება, რომლის რეალობად ქცევა წარმოუდგენელია დამჯდარი გონებისათვის: რეალურ ინტერესთა წინააღმდეგობა, თუმცა ნაკლები მაშტაბით, მაგრამ ისევე არსებობს პატარა ერთა შორის, როგორც დიდ ერთა შორის, რაც ხელს შეუშლის მათს შეთანხმებას; გარდა ამისა მსოფლიოში მობინადრე ყველა მცირე ერები ხომ არ არიან დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი არსებობისათვის საჭირო ცივილიზაციისა და კულტურის სათანადო დონეზედ. ზოგს მათგანს ჯერ კიდევ ესაჭიროება რომელიმე კულტურულ დიდი ერის ხელმძღვანელობა და მფარველობა. გარდა ამისა პატარა ერთა კავშირს ბუნებრივად მოჰყვება დიდ მპყრობელ ერთა, ცხადია, უფრო ძლიერი კავშირი პატარა ერების ხარჯზედ მათი მორიგების ნიადაგზედ. ყველა ეს უნდა გაითვალისწინონ პრომეთეულთა მოძრაობის ხელმძღვანელებმა, რომ ეროვნებათა თავისუფლების იდეის თეორიულმა მხარემ არ გაიყოლიოსთ ოცნების მხარესაკენ. ვიმეორებთ, პრომეთეულთა მოძრაობა, რუსეთის ფარგლებში უნდა გაიშალოს, მხოლოდ რუსეთის იმპერიალიზმის წინააღმდეგ. ამ ბრძოლაში გვეჭირდება მრავალნაირი დახმარება დიდი სახელმწიფოებისა. რეალურის თვალსაზრისით სჯობს მათი მეგობრობა და თანამშრომლობა ვეძებოთ, ვინემ უკუდო ხარის როლში გამოვიდეთ და მსოფლიოში გაფანტული სხვა და სხვა

დონეზედ მდგარი დაჩაგრული ერების განთავისუფლების ინიციატივა ავილოთ და ამით ეს დიდი სახელმწიფოები მტრად გავიხადოთ.

პრომეთეელთა მოძრაობა უპირველეს ყოვლისა რუსეთის მიერ კვლავ დაპყრობილი ერების მოძრაობაა და მისი მთავარი მუშაობაც ამ ფარგლებში უნდა თავსდებოდეს. ამ ნიადაგზედ ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. ამ ერების მებრძოლ ძალებმა უნდა გამონახონ საერთო ენა დ მოქმედების საერთო ხაზი, როგორც გამანთავისუფლებელი ბრძოლის პერიოდში, ისე მომავალი მათი სახელმწიფოებრივი თავისუფალი არსებობის პერიოდისათვის; მათ შორის არსებული წვრილმან ინტერესთა წინააღმდეგობანი მათ მთავარს საარსებო ინტერესებს უნდა დაუქვემდებარონ.

პრომეთეელთა მოძრაობა, რუსეთის მადგაღვიძებული და გაუმადლარი იმპერიალიზმის წინააღმდეგ მიმართული, არის იმავე დროს რეალური და თავდაცვითი მოძრაობა, რუსეთის მონობიდან ახლად განთავისუფლებული იმ ეროვნული სახელმწიფოებისა, რომელნიც რუსეთის საზღვრებზედ არსებობენ უშუალოდ და რომელთა დაპყრობა და რუსეთის იმპერიის საზღვრებში ჩაჭედვა შეადგენდა პეტრე დიდის, ეკატერინე დიდის და მთელ რომანოვთა დინასტიის იმპერიალისტურ პოლიტიკის მისწრაფებას, და რომელიც კვლავ მეტის სიცხოველით ამოძრავებს დღევანდელ რუსეთის ხელმძღვანელთ. ისინი მხოლოდ ხელსაყრელ დროს უცდიან რუსეთის ამ სამარადისო იმპერიალისტური მიზნების განსახორციელებლად. ამ ახალ სახელმწიფოებს დიდი სიფხიზლე და თავდაცვითი ძალთა მზადება მართებთ და ურთიერთი თავდაცვითი კავშირი, რომ იმ ისტორიულ მომენტს მზად დახვდნენ და რუსეთის პირდაღებულ იმპერიალიზმს კვლავ პირში არ ჩაუვარდნენ. ის რაც კავკასიის ერებს თავს დაატყდათ ცალ-ცალკე რუსეთის მიერ, შეიძლება ამ ერებსაც მოეცლინოთ ახლო მომავალში. ფინლანდია, ბალტიის პატარა სახელმწიფოები: ესტონეთი, ლატვია და ლიტვა, და თვით დიდი, განახლებული და გაერთიანებული პოლონეთიც კი მუდამ რუსული იმპერიალიზმის საფრთხის წინაშე სდგანან. ეს აღდგენილი სახელმწიფოები თავიანთი გეოგრაფიული მდგომარეობითაც წინ ელობებიან და რუსეთის იმპერიალიზმის წინსვლას გზებს უჭრიან ევროპის ქვეყნებისაკენ. რუსეთს არ შეუძლია ამისადმი შერიგება და ამ ქვეყნებისაგან საბოლოოდ ხელის აღება.

ცხადია ეს სახელმწიფონიც თავიანთი მდგომარეობით ჩაყენებული არიან რუსეთის იმპერიალიზმისადმი დაპირისპირებულ პრომეთეელთა ფრონტში. მათი თავდაცვითი მიზნები და საარსებო ინტერესები მოითხოვენ, დღეს არსებული რუსეთის იმპერიის შემადგენელ ეროვნულ ერთეულებად დაშლა-დანაწილებას და ნამდვილი რუსეთის მის ბუნებრივ-ეროვნულ საზღვრებში ჩაყენებას. რუსეთის მოსაზღვრე აქ დასახლებულ ეროვნულ სახელმწიფოთა და რუსეთის მიერ ჯერ კი-

დედ დაპყრობილ ერთა მიზნის იგივეობა ბუნებრივად ჰქმნის მათ შორის თანხმობასა და სოლიდარობას და ბუნებრივად აყენებს მათ ერთ მთლიან ანტირუსულ ფრონტში.

პრომეთეს ამ გაშლილ ფრონტის ზურგში იმყოფებიან აღმოსავლეთ ევროპის ის სახელმწიფოები, ჩეხო-სლოვაკია, რუმინეთი, იუგოსლავია, ბულგარეთი და სხვანი, რომელთა მოსახლეობის ნაწილი სლავიანებისაგან შესდგებიან, და ამ მიზეზით მუდამ იყენენ და დღესაც არიან რუსეთის იმპერიალიზმის მოქმედების ასპარეზად. უპირველეს ყოვლისა ბესარაბიის საკითხის დავიწყება არ შეუძლიან რუსეთის იმპერიალიზმს,

ამ სახელმწიფოთა მოვალეობა პრომეთეელთა მოძრაობისადმი არ არის მხოლოდ მორალური და ზნეობრივი ხასიათის, არამედ უფრო მათი საარსებო რეალური ინტერესებისაგან გამომდინარე. პრომეთეელთა მოძრაობისადმი დანმარება ხელს შეუწყობს რუსეთის სახით მათდამი მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აშორებას. ამ ქეშმარიტების დროზედ შეგნება სავალდებულოც არის ამ სახელმწიფოებისათვის.

ახიის ფარგლებშიდაც არიან დღევანდელი რუსეთის იმპერიის მოსაზღვრე სახელმწიფოები, რომელთა საარსებო მიზნებს უპასუხებს და მეტად უშუალოდაც პრომეთეელთა მოძრაობა. ჩრდილოეთიდან მოწოდებული რუსეთის იმპერიის ტალღები ბევრჯერ გადასცილებია კავკასიის საზღვრებს და საფრთხეში ჩაუგდია ოსმალეთისა და სპარსეთის სახელმწიფოებიც. სტამბოლისაკენ ლტოლვა და აქ შავ ზღვიდან გამოსავალი კარების ჩაკეტა იყო, არის და მუდმივ დარჩება რუსული იმპერიალიზმის ზრუნვის საგნად. ოსმალეთ-რუსეთს შორის დღევანდელი მეგობრული ურთიერთობა მეტად ხანმოკლეა, არაბუნებრივი და არაგულწრფელი და სრულიად არ უპასუხებს ოსმალეთის საბოლოო რეალურ ინტერესებს.

ოსმალეთისა და სპარსეთის სახელმწიფოთა ინტერესები მოითხოვს რუსეთის გასვლას ამიერ-კავკასიიდან. მათი რეალური და მუდმივი ინტერესია ხელი შეუწყონ პრომეთეელთა ეროვნულ მოძრაობას, რუსეთის იმპერიის დაშლას და ამიერ-იმიერ კავკასიის ერების რუსეთისაგან განთავისუფლებას რომ ემსახურება. ამის შეუგნებლობა არ ეპატიებათ არც სპარსელებსა და არც ოსმალებს.

დასასრულ, ევროპის დიდ სახელმწიფოთა: საფრანგეთის, გერმანიის, იტალიისა და ინგლისის ინტერესები ზოგის მეტად და ზოგის ნაკლებ, ეთანხმებიან პრომეთეელთა დიდს მოძრაობას. პეტრე დიდის ის ისტორიული ანდერძი, რომლის შესახებ ჩვენი ჟურნალის წინა ნომერში გვქონდა საუბარი, რუსეთის იმპერიალისტური პოლიტიკის მუდამ აქტიური ზრუნვის საგანია. ამ ანდერძის განხორციელების ცდების მრავალი ცოცხალი მაგალითები არსებობენ საბჭოთა რუსეთის ევროპის სახელმწიფოების შინაურ საქმეებში მტრული ჩარევით, თუ მათ კოლონიალურ ქვეყნებში მათი საწინააღმდეგო მოქმედებით. ამ დანახული შიშველი სინამდვილის არ შეგნება და საჭირო ზომების დროზედ მიუღებლობა მომაკვდინებელი დანაშაულია და ასეთი ისტორიული დანა-

შულის ჩამდენს არ შეიძლება დამსახურებული ისტორიული სასჯელი თავიდან ასცდეს. ევროპის ამ დიდ სახელმწიფოების ინტერესია ხელი შეუწყონ იმ აზიური იმპერიის დაშლას, მრავალი ათეული აზიური და ევროპული კულტურული თავისუფალი ერები რომ დაიპყრო და მრავალ ევროპიელ ერებს დ სახელმწიფოებს კიდევ ემუქრებიან და ევროპის დიდ სახელმწიფოებსა და ევროპის ცივილიზაციასა და კულტურასაც რომ განადგურებას უმზადებენ.

ამ დიდი სახელმწიფოების და მათთან ერთად აზიის უპირველესი იმპერიის იაპონიის მოვალეობაა ხელი შეუწყონ რუსეთის მიერ დაპყრობილ მცირე ერთა მიერ წამოწყებულს პრომეთეელთა მოძრაობას, რომლის ერთად ერთი მიზანი რუსეთის იმპერიის დანგრევა და მის ნანგრევებზედ თავისუფალ ეროვნულ სახელმწიფოთა აღდგენა - დაფუძნებაა.

გეოგრაფიულად განსაზღვრული პრომეთეს მოძრაობა რეალურს ნიადგაზედ უნდა დასდგეს. ორი საუკუნე მოუხდა იმ უდავო ჭეშმარიტების მტკიცებას, რომ ყოველ ერს აქვს თვითგამორკვევისა და თვითარსებობის უფლება. ეს უფლება დღეს უკვე უნივერსალურად ცნობილია და უდაო ყველასათვის ვისაც ამისი ცნობა უნდოდა. ამის კვლავ ხელახლად ლეჰვა და მტკიცება, მას ვეღარაფერს შემატებს. პრომეთეელთა მოძრაობამ ამას ნაკლები დრო და ენერჯია უნდა მოანდომოს. პრომეთეს მოძრაობის მთელი დრო და შესაძლებლობა უნდა მოხმარდეს რუსეთის მიერ დაპყრობილი ერების განთავისუფლებისათვის რეალური ბრძოლის პრაქტიკულს ამოცანებს.

ამგვარად გარკვეულს გეოგრაფიულსა და იდეურ ნიადგაზედ დაფუძნებული და ერთის პრაქტიკული მიზნით მიმართული პრომეთეელთა ეროვნული მოძრაობა გახდება იმ დიდ ძალათ, რომელიც დაანგრევს რუსეთის იმპერიას, ამორალურ ფიზიკურ ძალაზედ დაფუძნებულს და მის ნანგრევებზედ აღადგენს და ზნეობრივ-სულიერსა და მატერიალურ ძალაზედ დააფუძნებს მრავალი ათეული ერის სახელმწიფოებრივ არსებობას.

ელ. პატარიძე

ისტორიის სანთენციები

„ანშლუსის“ შემსწრე ერთი ინგლისელი ჟურნალისტი სწერდა, რომ შთაბეჭდილება იმ უზომო ენტუზიაზმისა, რომელსაც მოეცვა ვენა და ასევე მთელი ავსტრია, ისეთი იყო, თითქოს გერმანიას კი არ მიეერთებინოს ეს ქვეყანა, არამედ ამ უკანასკნელს მოეხდინოს ეს ამბავიო.

ხუმრობის კილოთი კორესპონდენტს, სჩანს მაინც იმის აღნიშვნა უნდოდა, რომ აღტაცება ხალხისა არ ყოფილა შეფარდებული მოვლენის შინაარსთან... მართალია ეს? ნუ გამოვუდღებთ ომის წინა ვითა-

რებას, როცა ავსტრო - უნგრეთის იმპერიის სახელმწიფოებრივ მილიტარული შესაძლებლობანი არამც თუ არა საჭიროებდნენ პროტექტორატსა, თუ სხვა ჯურის ქომავობას, პირიქით, ჰაბსბურგთა მონარქია თავათ ახდენდა ექსპანსიისა და საზოგადოთ პურობის აქტებს. მაგრამ ეს იყო ომამდის: ის რაც დარჩა ავსტრიის სახით ვერსალის ზავის შექმნამ, წარმოადგენდა ყოველის მხრით საცოდავსა, რომ არ ითქვას, პირდაპირ უნუთვეშო სანახაობას! მისი სახელმწიფოური არსებობის გაგრძობა აშკარად ხდებოდა გაძვალტყავებულ მოსახლეობის სურვილისა და ინტერესის წინააღმდეგ. ვისაც ომისა და მის მომდევნო სხვა კათაკლიზმების შემდგომ ვენაში უცხოვრია, შეეძლო საკუთარი თვალით ენახა მთელი ის დაქვეითება და პროსტრაცია, რაშიც ჩაყურყუმელავებული იყო „აღმოსავლური რაიხი“ სოფლათა და ქალაქათ...

ვერსალის ზავს ერთი დიდი ნაკლი სჭირდა: მას აკლდა დინჯი საპერსპექტივო გამოანგარიშება და აი, სწორედ ამაში აღმოიხატა მისი თანდაყოლილი სისუსტე. ვერსალის ერთ ერთ ასეთ აფიცხებულ აქტათ უნდა ჩაითვალოს ავსტრიის სტატუტის შექმნა: ვერსალმა ავსტრიელებს თავზე მოახვია დამოუკიდებლობა (ისიც უსათუოდ რესპუბლიკანური), თანაც დაუტოვა იმგვარი ატრიბუტები, რომ ავსტრია თავიდანვე განწირული გამოდგა, ვითარცა თვითმართველი სახელმწიფოებრივი სხეული. ავსტრიის დამოუკიდებელ რესპუბლიკამ ოცი წელიწადი გაჰძლო, გარნა რა სახითა და რა ყოფით?! ეს იყო მხოლოდ-და გახანგრძლივებული ავონია სულთმობრძავი მომაკვდავისა, რომელსაც კრიტიკულ მომენტში ნარკოტს უწვეთავენდენ ისინი, ვის ანგარიშშიაც შედიოდა ავსტრიის გაძნელებული მდგომარეობის შენარჩუნება მაინცდამაინც... ამაზე ბაასი შორს წაგვიყვანდა. იმის თქმაა მხოლოდ საჭირო, რომ ავსტრიის თვითმყოფობა კიდევ შეიძლებოდა გაგრძობილიყო ერთი კომბინაციის საშუალებით, რომელიც იმავ დროს უნგრეთის გვირგვინის მიბრუნდებულ ჯვარის გამოსწორებასაც იქმნდა, ხოლო ამგვარ მოვლენის შესაძლებლობას პირველიდანვე ეწინააღმდეგებოდნენ სხვა და სხვა მხრიდან და უფრო სასტიკათ — ეხლა ასე სახტათ დაშთენილი — მკირე ანტანტა!

ასეთს ვითარებაში ჩავარდნილ ავსტრიას, ბუნებრივია, არ ჰქონდა დიდი იმედი თავის დამოუკიდებლობის ხანგრძლივად შენარჩუნებისა. ამის გამო, ამ ოცი წლის მანძილზე არ დარჩენილა ავსტრიის არც ერთი მნიშვნელოვანი პოლიტიკური დაჯგუფება, რომელსაც თავის პროგრამაში არ დაეყენებინოს გერმანიასთან შეერთების საკითხი. თავიდან ასეთი გეგმა ავსტრიის სოციალ - დემოკრატიულმა პარტიამ დაისახა. შემდეგ მან უკან დაიხია, როდესაც გერმანიაში ვეიმარის კოალიცია წაიქცა და იქ ნაციონალ-სოციალიზმი გაიფედა. ასეთი ზრახვები ფრიად ფეხგადგმული იყო ავსტრიის კათოლიკურ წრეებშიაც, რომლის მეთაური და მრავალ წელს სახელმწიფოს კანცლერი მონსინიორი ზეიპელი ევროპის სახელმწიფოებს და ერთა ლიგას მემორანდუმს უგზავნიდა — ავსტრია თქვენი შექმნილია და თქვენ უნდა იზრუნოთ

მის ეკონომიურ - ფინანსიურ საქმეებზე, რადგან მას არ მოეპოვება სახელმწიფოებრივი არსებობისათვის საჭირო ეკონომიური ბაზაო. ავსტრია უაღრესად კათოლიკური ქვეანაა და ასეთი განწყობილება მისი კათოლიკური წრეებისა შეანელა გერმანიისა და პაპის ტახტის შორის ჩამოვარდნილმა კონფლიქტმა. მაგრამ ასეთი გარდამავალი განწყობილებანი ავსტრიის პოლიტიკური წრეებისა, რასაკვირველია, ვერ სცვლიდა ფართე მოსახლეობის აზრსა და დაფასებას თავის სახელმწიფოებრივი არსებობის უნუეგეშო მდგომარეობის შესახებ.

ასე რომ „ანშლუსი“ ომის შემდგომი დროის ავსტრიის ბედის წიგნში ჩაწერილი იყო, კითხვა მხოლოდ ვადის გამოზომას ეხებოდა, და თუ ამ ქვეყნის გადაქცევა მესამე რაიხისგანუყრელ წევრად მოხდა უფრო ადრე, ვიდრე ეს მოსალოდნელი იყო, ამაში ბრალი (ან თუ გნებავთ დამსახურება) უდევს დოლფუსისა და კიდევ მეტად შუშინგის მთავრობის საგარეო პოლიტიკის ცალმხრივ მიმართულებას. შუშინგის პოლიტიკამ ისე გაამწვავა ახალ გერმანიასთან დამოკიდებულება, რომ წინა წლებში ასე თუ ისე სკეპტიკურად განწყობილი მართლმორწმუნე კათოლიკური წრეებიც-კი ანშლუსის მომხრეებად აქცია: ათი აბრილის პარლამენტი ამ გარდაქმნის პოლიტიკური შემოწმება არის!

„ანშლუსის“ მნიშვნელობა ევროპის აწინდელ სიტუაციაში გაცილებით ჰმორღება გერმანიის შინაცხოვრების სფეროს, თუ მხედველობაში მივიღებთ მისა და იტალიის შორის არსებულ განწყობილებას. ევროპა ფაქტიურად ორად გაიჩეხა! თუმცა ამისდამუხედავად ირრედენტის საკითხიცა და საერთოთ გერმანიის ერის კონსოლიდაციის პროცესიც ჯერ კიდევ არ ჩაითვლება დამთავრებულად. მაგრამ მომავალში მისი მოსალოდნელი აქტები, საფიქრებელია, ისე იოლათ აღარ ჩაივლის, როგორც ავსტრიის შეერთება: ამ შემთხვევაში უნდა მოხდეს უფრო რთული და საშიში ოპერაცია, ე. ი. უცხო სახელმწიფურ ორგანიზმს აეგლიჯოს თანდართული ელემენტი განსაზღვრული მოსახლეობის სახით.

ორ მძლავრ სახელმწიფოს მიერ გაპობილ ევროპის ორთავ სექტორში მდგომარეობა ისევე ახლართ-დახლართულია, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ მე-3 ინტერნაციონალის შეტევის შანსები თანდათანობით მკირდებიან. ამ მხრივ მეტად საყურადღებო მოვლენებმა თავი იჩინეს ესპანიაში, სადაც უკვე სწარმოებენ სოციალისტური მთავრობის სალიკვიდაციო ოპერაციები. ფრანკოს მხედრობა პოზიციებს პოზიციებზე აცლის წითელ ჯარს. ყველა ისინი. ვისაც კული აქვთ ასვრილი კომუნისტურ საქმიანობაში ასობითა და ათასობით გარბიან ესპანეთიდან; მათ კვალს მისდევენ იმედგაცრუებული ჩეკისტები და მოსკოვის სხვა ჯურის ემისრები; წითელი ჯარის ნაფლეთებიც დაბოლოს იმათვე აედევნება, ან ზღვას მიაშურებს თავს...

ბოლო დროს ისევე გაცხოველდა მოსკოვისა და მის ამყოლთა და-

ხმარების ინტენსიფიკაცია წითელ ესპანიისათვის საომარი მასალისა და ხალხის მიწედით, მაგრამ ამითი ვეღარ გამოსწორდება მოშლილი მანქანა!

ამ ამბებიდან დროზედ „განიბერტყა ფერხნი“ დიდმა ბრიტანეთმა და ამგვარათ სიმშრალეზე დასვა ყველა ისინი, ვინც რუსეთის წითელი ძონძის წინაშე მთელი სამყაროს წამოჩოქებას განიზრახავდნენ. ამასობაში დაგვირგვინდა (16 აპრილს) უდიდესი მნიშვნელობის მოლაპარაკება, ინგლისი და იტალია რომ ეწეოდნენ რომში უკვე დიდი ხანია! ეს გარემოება ბევრის ჰაზრით მშვიდობიანობის განმამტკიცებელ ფაქტორათ უნდა აღინიშნოს, გარნა თუ ასეთი დაიმედება მაინცა და მაინც გაზვიადებული არის, ერთი მაინც აშკარაა: საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის თარიღი კარგა ხნით უკან წაწეულ იქმნა.

„რომი-ბერლინის ღერძის“ აღმოსავლეთით ატუხული დგა ბოლშევიკური ქვეყანა, მაგრამ დასავლეთზე რომ ვწერდი, ბევრწილად მასვე ეხებოდა — ყველათა აღრევისა, დავიდარაბისა და შფოთის წარმომშობსა და გამღვიძებელს! კომუნისტურმა რუსეთმა ოცი წლის განმავლობაში აბიაბრუა მთელი კაცობრიობა, მაგრამ როგორც ყოველისფერში, აქაც ერთი რამ საზღვარი ჩნდება: მოსკოვის კულმინაცია უკვე წარსულში არის; ხელახლა მასზე შეხტომა სასაცილო ოცნებას უდრის! ესლა იწყება დაშვება, დაქანება — შეუჩერებელი, გაქროლებული — უფსკრულისა და განადგურებისაკენ! ეს პროცესი ხდება პარალელურათ, როგორც შიგნით ისე გარეთაც — ასე ვსთქვათ მსოფლიო ვარაუდითა და მასშტაბით. კომუნისტური რეჟიმი გაიხრწნა თავიდან ბოლომდის! თუ ნამდვილი სახელმწიფური ავტორიტეტი ბოლშევიკურ ხელისუფლებას წინახანებშიაც საგრძნობლად აკლდა, ამჟამათ საბჭოთა სამფლობელოში ამ მხრივ ნატამალიც არ დარჩენილა: ასე ხდება ყველგან, სადაც წესწყობილების ფუნქციები მთლიანად ავებულნი არიან მხოლოთ-და განუზომელ შიშსა და ძრწოლაზე! მისი შედეგიც ერთია: სიძულვილი და ჯაფრის ამოყრა! ამის გარეშე არ არსებობს არავითარი სტიმული ყოფაქცევის მიხრისა, შესმენისა, დამორჩილებისა....

პოლიტიკურმა ბრძოლამ რუსეთში ახალი ფორმები მიიღო, რომლის ნიშანდობლივობათ აწი გველინება თვით გაბატონებულ წრის შიგნით ამტყდარი შეტაკებანი და მათთან დაკავშირებული სხვა მრისხანე მოვლენები. ჭეშმარიტად საოცარია ეს რუსული ბუნება: კრემლის სატრაპიაში შედარებით უზრუნველყოფილად მიაჩნიათ ესლა უბრალო პატივყარილი ქვეშევრდომი — პარტიის გარეშე მდგომნი, პარტიისავე უკიდურესი მოძულენი! ჩეკამ რისხვა თავისი გადიტანა პარტიულ ელემენტებზე. ჩეკის დამსჯელი აპარატი მიტრიალდა თავისიანებისაკენ, და უნდა ითქვას სიმართლედ, ამ მიმართულებითაც ამოქმედებული აწი-

ოკება და ქლეტა სულაც არ ჩამოუვარდება იმას, რასაც კომუნისტები თავის სოციალურსა და პოლიტიკურ მტერთა წინააღმდეგ ახდენდნენ! ჩეკა უშენს ყველას—ბრალიანსა და უბრალოს! ჩეკა გაუგონარი მრისხანებით მუსრს ავლებს ხალხს, ერთ მუჭა მანიაკების ბუდის გადასარჩენათ! ჩეკა ერთად ერთი პუნქტი-ღაა, მმართველ პარტიას რომ შერჩა, მის გარეშე ყველა ზურგშექცეული არის მისგან. კომუნისტური საჯალათო დაეშვა მოლიპულ დაღმართისკენ! აღსრულდა ლენინის წინასწარმეტყველება: ჩვენი დაღუპვა მაშინ დაიწყება, როდესაც ერთმანეთის ქლეტას ხელს მიეყოფთ! კარგა სცოდნია მეთაურს თავისი ხალხის ბუნება და სულისკვეთება, თანაც ცხოვრებამ მას მგონია არგუნა მხოლოდ ამ გამოთქმის განაღდება!

საიმპერიო რუსეთის განუსაზღვრელმა მატერიულმა შესაძლებლობამ ამ ხნობამდისაც დიდის წვალებით სწია უშნოთ შეკოწიწებული კომუნისტური ტივი. მის პატრონთ რაც რომ იდეური ებადათ, ყოველივე ეს უმოწყალოდ დაამსხვრია სინამდვილემ. ფორმულები უკუაგლო ცხოვრებამ. დოქტრინის დედა-პაზრი ფრაზეოლოგიამ შთანთქა. იდეოლოგია ინაცვლა ჩეკამ... ეტყობა მარქსს რალაც წინაგაძნობა ჰქონია, რომ ეზიზღებოდა რუსები! ამათაც გადაუხადეს გერმანელ სემიტს: ვის შეეძლო უფრო მეტათ გაემასხარავებინა მისი — იქნება პრაქტიკაში მანე და გამოუსადეგარი — მაგრამ თავისებურათ დასაბუთებული და ამჟამადაც ანგარიშგასაწევი სოციალური და ეკონომიური სისტემა?...

საბჭოთა რუსეთი არის ტიპური პოლიტიკურ - მილიტარული სახელმწიფო. ორივე ელემენტების მეოხებით დღევანდლამდის ისჯებოდა „შინაური მტერი“, საბჭოთა კავშირის მთელი მოსახლეობა. თუ როგორ გამოიყენებს წითელი ჯარი თავის ნამდვილ ფუნქციებს და როგორ შეასრულებს თავისსავე თავდაპირველ დანიშნულებას „პროლეტარულ“ სახელმწიფოს ხელისუფლობის და მთლიანობის დაცვის საქმეში, ამ სანახაობასაც შევესწრებით. აქეთკენ იხრებიან ყველა ის მოვლენები, რომელთაც ადგილი აქვთ შორეულ აღმოსავლეთში. გარემოებათა დენას იქ ლოდიკური დასკვნანი უნდა მიეცეს. დადგება დრო, როცა საბჭოთა რუსეთი იძულებული შეიქმნება ამა თუ იმ სახით გამოეხმაუროს არა მარტო თავის ღირსების შემლახველ მოვლენებს, რომლებსაც ციმბირის აღმოსავლეთით გამუდმებით აქვთ ადგილი—რუსეთმა სულ მალე უნდა იზრუნოს თავის სასიცოცხლო ინტერესებზე: საზღვრებზე და საერთო სამკვიდრებელზე. თუ ამჟამამდის მისი მონაწილეობა შორეულ აღმოსავლეთის ეპოპეაში განისაზღვრებოდა ხმაწაპარებულ და უილაჯო დიპლომატიურ წარდგენებითა და პროტესტებით, მერე ეს შესაცვლელი გახდება უფრო რეალ მოქმედებით, და ეს კი სწორედ ის არის, რაიცა საგონებელში ავდებს მოსკოვს და რისი ამორეობაც მას ენუკრება!

გადამჭრელი მნიშვნელობის ამბები სწრაფი ნაბიჯით ახლოვდებიან. ამასა ჰგრძნობენ ყველანი და ყველგან. ამ ნიშნით მიიმართება ჩვენი დრო მას ანგარიშს უწევენ და უფარდებენ ყოფაქცევას სახელმწიფონი და ერნი.

მტრის უღელში შებმული ქართველი ხალხი შეუმზადებელი არ უნდა დახვდეს მომქროლავ ამბებს. ერი შემკრებელობითი გონებით უნდა ჩასწვდეს სავანს წინასწარმღებელი ზომებით აიშოროს მტკივნეული ფაქტები. საამისო დრო მერე აღარ იქნება: ზარი რომ დაჰკრავს უკანასკნელათ, კარნი განვლებათ მხოლოდ მღვიძართ, უღებებაში მყოფნი ველარ შევლენ „სასიძო“ დარბაზში...

ჩვენ გვესაჭიროება ერთობა, შემტკიცება, შეფიცება ჩვენი ქვეყნის ხსენისათვის. სხვა გზა სავალი არ არსებობს... იმ დღიდან, როცა ჩეკის სატუსალო მატარებელს ავშორდი, მაშასადამე მთელი თექვსმეტი წელიწადი ამას გავიძახი, და ამას არ მოვიშლი, ენაც რომ დამიშრეს!

იქ — მიმწუხრებულ სამშობლოში — ეს საკითხი თავიდაგანვე გადაწყვეტილი არის ამ გაგებით. რუსეთის უღლის გადავდების წყურვილმა ქართველობა შეაუღლა! აქ — გადმოხვეწილებაში — განგებამ წყრომა თვისი თავს დაგვატება, აგვირია გონება, აგვიშფოთა სული, ერთმანეთს წაგვკიდა! ეს უბედურებაც თურმე საკმარისი არ ყოფილა: სხვა ხათაბალაშიც გადავცივიდით სხვა და სხვა ბნელი ინდივიდებისა და მტრის აგენტების გაიდევრობით. ქართველებს ეს არ ეკადრებათ. ამას გათავება უნდა დროზე. მახინჯ ხალხს სულ ადვილათ შეუძლიათ სახელი გაგვიტეხონ შინაცა და გარეთაც... გარეთ უფრო: დაიჯერეთ!..

რ. ინგილო

პრომეთეელთა პრობლემა *)

ვ. ბონჩკოვსკი

I. შესავალი

თანამედროვე რუსეთის საუკეთესო მკვლევარმა, იან კუხაჩევსკიმ უკვე აღნიშნა, რომ რუსებს მიაჩნიათ პოლონელი რუსოფილები ყველაზედ ნაკლებად გასაგებად და, იმავე დროს ყველაზე მეტ საეჭვოდ. რუსები უთუოდ კარგათ ერკვევიან იმ ვითარებაში, რომელიც გამომდინარეობს პოლონეთის ისტორიიდან და მისი გეოგრაფიული მდგომარეობიდან.

*) ეს წერილი წარმოადგენს შესავალს იმ წერილებისა, რომელნიც იბეჭდებიან პოლონურ ჟურნალ „ესხუდ“ში (აღმოსავლეთი). ეს ჟურნალი აშუქებს საზოგადოთ აღმოსავლეთის და განსაკუთრებულად საბჭოთა რუსეთის მიერ დამონებულ ერთა საკითხებს. წერილის ავტორ-

რეობიდან. სწორეთ ამით აიხსნება, რომ მოსკოვს მხოლოდ ანტირუსული მიმართულება მიაჩნია, ისეთ მოვლენად, რომელმაც ადრე თუ გვიან უნდა გაიმარჯვოს პოლონეთის პოლიტიკურ რეალიზმის ასპარეზზე. ამის გამო რუსეთის მთელი პოლიტიკა პოლონეთის მიმართ მიმართულია ამ ანტირუსული პოლიტიკური რეალიზმის წინააღმდეგ.

პოლონეთ-რუსეთის დამოკიდებულების ასეთ ბუნებას ჩვენ პრომეთეს საკითხთა სფეროშიაც შევამჩნევთ. პრომეთეს აქციის გამძლეობა პოლონეთში ან მისი შესუსტება, თუ სრულიად შეჩერება, არ იმყოფება არაითარ მიზეზობრივ დამოკიდებულებაში საბჭოთა რუსეთის ანტიპოლონურ აქციის გავლევებასა თუ შესუსტებასთან. მაშასადამე, ნიადაგს არის მოკლებული ყოველგვარი იქვი შესახებ პოლონეთ-რუსეთის დამოკიდებულების გამწვავებისა პრომეთეს მოძრაობის აქტივისტურ ინტერპრეტაციის გამო.

ამავე დროს ამ პრობლემის აქტივიზაცია საბჭოთა რუსეთისათვის არა ხელსაყრელს მომენტში (ასეთი მომენტის მოწამენი ვართ ჩვენ ამჟამად), არის მდგომარეობის მიზანშეწონილი გამოყენება პოლონეთ-რუსეთის იმ მუდმივს კონფლიქტში, რომლის საბოლოო გადაჭრა მიუცილებელია. რასაკვირველია, რუსეთის სურვილი იქნებოდა, რომ ყოველივე ეს **მოხდეს გვიან**, როდესაც ის თავს დააღწევს შინაურ სატივიზრებს და ასე თუ ისე გადასჭრის თავის საკითხს შორეულ აღმოსავლეთში. სწორეთ ეს „**გვიან**“ იქნებოდა ერთად ერთი მიღწევა პოლონურ პაციფისტებისა და რუსოფილებისათვის, მაგრამ პოლონეთი იძულებული გახდებოდა დაეფარა ამ დაგვიანების ანგარიში თავის თავის არა ხელსაყრელ პირობებში წარმოებულ ომით, რაც შესაძლოა დამარცხებითაც დასრულდეს.

ამის მიხედვით პოლონელ პაციფისტების, ანტიპრომეთეელთა და რუსოფილთა აგენტები, რომლებიც ჩვენ ომის ანთების განზრახვებს გვაბრალებენ, გვევლინებიან შეგნებულ და შეუგნებელ იარაღთ საბჭოების პროპაგანდისა, რომელიც მუშაობს იმისათვის, რომ გადადვას (და არ აღკვეთოს) პოლონეთ-რუსეთის კონფლიქტის გადაჭრა, და გადადვას იმ მომენტამდე, როდესაც რუსეთი გაძლიერებული, მიაგდებს პაციფისტურ ფრაზეოლოგიას და პოლონეთს თვითონვე აუტყხს ომს.

პოლონეთ-რუსეთის დამოკიდებულების სალი გაგება და საში მ-ანის (**მოსკოვი, მარქსიზმი, მასონობა**) გავლენისაგან განთავისუფლების წყურვილი გვიკარნახებს ჩვენ პრომეთეელთა პრობლემის დაყენებას ფართე პოლიტიკურ პერსპექტივების, გულწრფელ იდეოლოგიისა და ახალი პოლიტიკის ნიადაგზე.

რია ცნობილი ჟურნალისტი, ვ. ბონჩკოვსკი, ჟურნალ „ესხუდის“ და ვაზ. „პოლონური აზრის“ რედ-რი და ეკუთვნის პოლონელ ჟურნალისტთა იმ წრეს, რომელსაც პრომეთეს პრობლემა მიჩნეული აქვს არა როგორც თეორეტიული მსჯელობის საგანი, არამედ როგორც უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკური პრობლემა პოლონურ პოლიტიკისათვის.

II. პოლონეთი და პრომეთეიზმი.

პირველი დაყოფის დროს პოლონეთი წარმოადგენდა 12 მილიონიან სახელმწიფოს, რუსეთი 20 მილიონს, ხოლო პრუსიას მხოლოდ რვა მილიონი მცხოვრები ჰყავდა. ძალთა განწყობილება პოლონეთისა და ამ ქვეყნების შორის იყო — 1 : 2. ეხლა კი საბჭოთა რუსეთი წარმოადგენს 165 მილიონიან კოლოსს, პოლონეთს ჰყავს 33 მილიონი მცხოვრები და გაერთიანებულ გერმანიას (ავსრიის შეერთებამდე) 63 მილიონი. ამ მეზობელთა ძალა ჰქმნის პოლონეთისათვის არახელსაყრელ პროპორციას შემდეგი რაოდენობით — 1 : 7.

ეს პროცესი, მეზობელთა გამძლავრებისა და მათთან შედარებით პოლონეთის დასუსტება დიდი ხანია სწარმოებს. უკვე მე-16 საუკუნეში გამოდის რუსეთი სცენაზე არა როგორც ვასალი იმ დროს უკვე გადაგვარებული ოქროს ჩარდახისა, არამედ როგორც მატარებელი მესამე რომის იდეისა. ამავე დროს გერმანია ლიუტერანიზმის მითით უპირდაპირდება ხოზიუმის და სკარგის პოლონეთს. შემდეგი, მე-17 საუკუნის ნახევარი, უკვე აღნიშნავს პოლონეთის მომავალ დაყოფის ნიშნებს. მე-19 საუკუნის პოლონეთისა და მისი ორი დიდი მეზობლის ძალთა განწყობილება აღწევს — 1 : 4. პოლონეთის პრობლემის უმთავრესი არსი იმყოფება სწორედ იმაში, რომ ეს მეთუთხმეტე საუკუნეში დაწყებული პროცესი დღევანდლამდე არ დასრულებულა. დღეს გერმანია ისახავს სუდეტის გერმანელთა ანშლუსისა და პოლონეთის ხარჯზე აღმოსავლეთში ახალი ტერიტორიების შექმნის გეგმებს. რუსეთი კი უყურებს პოლონეთს აღმოსავლეთის და ჩრდილოეთის ველების დამშეულ შვილის თვალთ. დასავლეთის განაპირა ქვეყნების დაკარგვის მომენტში, იგი ფაქტიურად იპყრობს გარე მონგოლეთს და ჰქმნის ჩინეთში კომუნისტურ რესპუბლიკას. „რუსეთის ძალა გამოიხატებოდა დაპყრობაში“, სწერდა 1926 ვ. ივანოვი. „აღმოსავლეთში იაპონურ ფაშიზმის დამარცხებისათვის საჭიროა მისი ზურგის მოსპობა დასავლეთში“, ასეთია საბჭოების ფარული საგარეო პოლიტიკის ლოზუნგი. საბჭოები ებრძვიან ნაციონალურ ევროპას ისპანიაში და აწარმოებენ ტერორისტულ აქტებს შინაის ფრონტზე. ისინი ჰქმნიან სახალხო ფრონტებს ევროპაში და რაზმავენ ჩინურ კოლოსს იაპონიის წინააღმდეგ. 1905 და 1914—18 წლების დამარცხებამ ვერ მოუხსო რუსეთს მტაცებლობის მადა და ტერიტორიალური გაფართოვების ზრახვები.

მსოფლიო ომში დამარცხებამ ასევე ვერ აღკვეთა აგრესიული ზრახვები გერმანულ ნაციონალ-სოციალიზმისა. ამ მეზობელთა ძალთა განწყობილება პოლონეთის მიმართ გადაიქცა ჩვენ დროს პროპორციათ — 1 : 7. პოლონეთი ამრიგად უფრო სუსტდება, ვიდრე ძლიერდება შედარებით და ფაქტიურადაც. პოლონეთის დაცემა და აღდგენა (პირველს ჰქონდა ადგილი პოლონეთის არაჩვეულებრივად დაუძღვრებისას, ხოლო მეორეს, მისი მეზობლების დროებით დასუსტების დროს) უკვე

წარსულის ეპიზოდებს წარმოადგენს. სცენაზე დარჩა როგორც უცვლელი: რუსეთისა და გერმანიის გაძლიერების ტენდენციები.

ეს ტენდენციები შეიცავს კიდევ ერთ მომენტს, რომელიც აქამომდე ნაკლებად იყო ჩაგდებული ანგარიშში. ეს არის პოლონეთისა და რუსეთ-ევრაზიის მცხოვრებთა გამრავლების შესაძლებლობანი. რუსეთს მოეპოვება აუარება სივრცე ცარიელი მიწებისა და ამის გამო ჯერჯერობით განუსაზღვრელი შესაძლებლობანი შინაური კოლონიზაციისათვის. 80 წლის განმავლობაში შესაძლოა რუსეთის მოსახლეობამ 500 მილიონს მიაღწიოს. ამავე დროს დასავლეთ ევროპაში მცხოვრებთა რიცხვი კლებულობს, ხოლო პოლონეთში უკვე უახლოვდებით მცხოვრებთა მატების შეჩერებას. წარსულ წელს საფრანგეთში სიკვდილმა 12 ათასით გადაჭარბა დაბადებას. 1980 წლისათვის საფრანგეთის მოსახლეობა შესაძლოა 30 მილიონზე ჩამოვიდეს და ინგლისის კიდევ ასი წლის მანწილზე 4 მილიონამდე.

გამოთქმულ მოსზრებათა ასპექტში პრომეთეს პრობლემა, რომელიც გამოისახება რუსეთის დაყოფაში მრავალ ეროვნულ ერთეულებად, უკრაინის, კავკასიის და თურქესტანისა და სხვ. გვევლინება როგორც ერთად ერთი საშვალეა, რომელიც შეაჩერებს პოლონეთისათვის საშიშ მოწოლას ძლიერ მეზობელთა სწორედ იმ მიმართულებით, სადაც ის უფრო ძლიერია — პოლონეთ-რუსეთის ხაზზე.

შეიძლება ითქვას გადაუჭარბებლად, რომ პრომეთეს პრობლემის რეალიზაციაზე და მისი მუდმივი აქტუალიზაციაზე, დიდათ არის დამოკიდებული მომავალი პოლონეთისა, როგორც ძლიერი და თავის არსებობის დაცვის შემძლე სახელმწიფოსი.

ჩვენ აქ არ ვეხებით პრომეთეს პრობლემის მნიშვნელობას ანტიკომუნისტური აქციისათვის და აგრეთვე, ტაქტიკურ დაცვისათვის, რაც თავის თავად ნათელია და გასაგები.

პრომეთეს მოძრაობისა და პოლონეთის ინტერესთა შორის კავშირი მეტად ძლიერია. ხალხთა ურთიერთობის ისტორიაში უთუოდ იშვიათია ასეთი სიმბოზი სახელმწიფოებრივობას მოკლებულ ერთა და დამოუკიდებელ სახელმწიფოს ინტერესთა შორის, პოლონეთის დამოუკიდებლობა და მონობაში მყოფ პრომეთეულ ერთა განსხვავებული მდგომარეობა შეიცავს მხოლოდ და კონიუნქტურულ სხვადასხვაობას.

III. თანამედროვე ვითარება და პრომეთეში.

თანამედროვე სინამდვილე, რომელშიდაც ვითარდება პრომეთეს მოძრაობა, შეიცავს მთელ რიგ მნიშვნელოვან მოვლენებს:

1. ჩინურ (საბჭოების) — იაპონური კონფლიქტი, რომელიც ვითარდება საბჭოთა რუსეთის აღმოსავლეთის საზღვრებზე, დიდ სივრცეებზე, სადაც ერთმანეთს უპირდაპირდება საბჭოებისა და იაპონიის ინტერესები.

30 X 55

2. ნაციონალურ, სოციალურ და იდეოლოგიურ წინააღმდეგობათა უაღრესად გამწვავება საბჭოთა რუსეთში.

3. საბჭოთა რუსეთსა და გერმანიას შორის თანამშრომლობის დარღვევა, რაც ხშირად ერთმანეთისადმი მტრული აქტებითა და გამოსვლებით ხასიათდება.)

4. ანტიკომუნისტური პაქტის დამყარება იტალიასა, გერმანიას და იაპონიის შორის.

5. ბუნებრივი დ მოსალოდნელი კრიზისი რუსეთ-ოსმალეთის დამოკიდებულებაში.

6. რუსეთის სამხრეთ საზღვრებზე ოთხი მუსულმანურ ხაელმწიფოს შეთანხმება (ოსმალეთის, ირანის, ირაქის და ავღანისტანის).

7. პოლიტიკური დაახლოვება ბალტიისა და შავი ზღვის სახელმწიფოების (შვეციიდან რუმინიამდე).

8. საბჭოთა რუსეთის ჩარევა ისპანიის სამოქალაქო ომში და მით ხმელთაშუა ზღვაზე მეტოქე სახელმწიფოთა დამოკიდებულებაში.

ამ მოვლენათა ფონზე პრომეთეელ ერთა პრობლემა ღებულობს ამჟამად ისეთი პრობლემის სახეს, რომელიც შედის უაღრესად აქტუალურს და თითქმის რელიზაციის ხანაში.

მაგრამ, მიუხედავად ამისა, არ უნდა დავიხუკოთ თვალი იმ შედარებით მცირე დაპრკოლებებზე, რომელიც ხვდება გზაზედ პრომეთეელთა პრობლემის განვითარებას. მუქარა ამერიკის ინტერესებისათვის ჩინეთში და ინგლისისა, საზოგადოთ, შორეულ აღმოსავლეთში, აფერხებს იაპონიის აქციების გაშლას და მით ამაგრებს საბჭოთა პოზიციებს. ნაკლებად არის აგრეთვე შეთანხმებული პოლიტიკური ხაზი სხვა, რუსეთის გარშემო მდებარე სახელმწიფოების, რომელნიც ნაწილობრივ იმყოფებიან რუსეთის მიმართ მეგობრული ტენდენციების გავლენის ქვეშ. საკირა აღინიშნოს კიდევ ანტიკომუნისტური ბლოკის სახელმწიფოთა აქციის საერთო გეგმის უქონლობა. გერმანია ძველებურად გულუპრყვილოდ ჰყოფს რუსეთს წითელ და თეთრებად, და თავის გეგმას აშენებს ებრაელობასა და კომუნიზმთან ბრძოლის ნიადაგზე და მით იტოვებს ღია კარებს მომავალში თეთრ რუსეთთან თანამშრომლობისათვის. ასეთს პირობებში პოლონეთ-იაპონიის ინტერესები გაცილებით უფრო უახლოვდებიან ერთმანეთს. ვიდრე გერმანია-იაპონიისა, მიუხედავად იმისა, რომ პოლონეთი არ მიმხრობია ანტიკომუნისტურ პაქტს. მიუხედავად ამისა პრომეთეელთა პრობლემის სუსტ მხარეებს აძლიერებს ის გარემოება, რომ იაპონური წრეები საკმაოდ არ იცნობენ პრომეთეელთა პრობლემას და ჯეროვნად ვერ აფასებენ მას. ეს წრეები ჯერ კიდევ იმყოფებიან რუსული მეცნიერების გავლენის ქვეშ, რომელიც ყალბ სურათს უსახავს მათ შესახებ რუსეთის სახელმწიფოებრივი განუყოფელობისა და მონოლიტობისა.

ამ მხრივ დამახასიათებელი იყო პრომეთეს კლუბის ლიკვიდაცია ხარბინში მანჯუკოს დაარსების შემდეგ. ეს იყო გამარჯვება თეთრი რუ-

სეთის ემიგრაციის, რომელიც ამა თუ იმ სახით თანამშრომლობს წითელ რუსეთთან თანახმად პრინციპისა: იზოლიაცია საბჭოთა რეჟიმს, და სამსახური განსაცდელში მყოფ სამშობლოს.

პრომეთეიზმის სუსტ მხარეს წარმოადგენს აგრეთვე ოსმალეთსა და ირანში დამყარებული მდგომარეობა. ამ ქვეყნებს ჯერ კიდევ არ აქვსთ ღირსეულად დაფასებული ამ პრობლემის მთელი მნიშვნელობა. უფერულია ამ პრობლემის მიმართ აგრეთვე ავღანისტანის პოზიცია და საერთოდ მეტად პლატონიური სახის არის საადაბადის პაქტის შემკერელ სახელმწიფოთა ინტერესი მუსულმანურ სამყაროსა და კერძოდ საბჭოთა რუსეთის მუსულმანურ ხალხთა მიმართ. უნდა აღვნიშნოთ ამ პრობლემის სუსტი გაგება რუმინიაში, რომლის ინტერესი დიდათ მოითხოვს დასუსტებას რუსეთისა, რომელიც ილტვის ბესარაბიისა და დუნაის ზღვასთან შესართავში კვლავ დამკვიდრებისაკენ. პრომეთეს მოძრაობისადმი უყურადღებობას იჩენს კარლოს მე-12 სამშობლო — შვეიცია. უფრო გასაგებია პოლიტიკურ ჰორიზონტების სიეწროვე ჯერ კიდევ ახალგაზრდა და სუსტ ბალკანეთის სახელმწიფოში.

სტატიური და სრულიად პასიური ბლოკი ვერსალის ტრაქტატის ბლოკისა ასევე არ ეუთვნის რუსეთის დანაწილების მოტრფიალეთა ბანაკს.

ყველა ამ გარემოებათა გათვალისწინება, უკეთუ მივიღებთ მხედველობაში საყოველთაო გაძლიერებას რევიზიონისტული ტენდენციებისა მთელს მსოფლიოში, გვაძლევს უფლებას აღვიაროთ გადამწყვეტი უპირატესობა და ძალა დადებითი ფაქტორებისა, უარყოფით ფაქტორებთან შედარებით, პრომეთეის პრობლემის ზრდისა და განვითარების საქმეში.

საბჭოთა რუსეთის მიერ დამონებულ ერთა მრავალწლოვანი მოლოდინი განთავისუფლებისა უკვე უახლოვდება თავის დასასრულს. პრომეთეიზმი უკვე იკავებს მნიშვნელოვან ადგილს იმ ცენტრალურ პრობლემათა შორის, რომლებმაც უნდა დაამყარონ ახალი ვითარება ევროპაში. ის გადაება ანგლო-იტალიურ კონფლიქტს, უახლოვებს თავის ორბიტას გერმანიას და იტალიას და უწინარეს ყოვლისა, აკავშირებს ანტირუსულ გეგმებს რუსეთის მოსაზღვრე ქვეყნებისა: პოლონეთისა, იაპონიის, ოსმალეთის და რუმინიის.

ეკონომიური პრობლემის იგზვლიზ

შესავალი.

დედამიწის თითქმის მთელს ზურგზე პოლიტიკურ-ეკონომიური რეჟიმების შეცვლის საკითხი დღიურ წესრიგში სდგას.

უდიდესი დემოკრატიების წინაშე წარმოიშალენ უმწევეესი პრო-

ბლემანი, რომელნიც გარდაწყვეტას მოითხოვენ, რადგან მათი ბედ-ილ-ბალი და მომავალი ამ პრობლემებზეა დამოკიდებული.

ჩვენ ვიცით თუ რა იმედით შესცქეროდა მთელი კაცობრიობა თანამედროვე ცივილიზაციას, რომლისაგან იგი ხსნას და ამა სოფლად სამოთხის დამყარებას მოელოდა. უნდა გამოვტყუდეთ, რომ ეს იმედი გაცრუებული გამოდგა, რომ პირიქით, ჩვენ უძლური მოწმენი შევიქენით ამ ცივილიზაციის დეკადანსისა და ნგრევისა.

ამ დრამატული სურათის წინაშე მდგომთ რა გემართებს ჩვენ, როგორც ადამიანთ და კერძოდ, როგორც ქართველებს? ასეთ ფრიად რთულ და თავსამტვრევ კითხვაზე ორიოდე სიტყვით გაცემული პასუხი ვერ ამოსწურავს პრობლემის შინაარსს და ვერც ვერავის დააკმაყოფილებს. ამ საკითხის გარშემო მწვავე კამათი მუდამ არსებობდა, იგი ასე ვითქვათ სპეციფიურია კაცობრიობის და საზოგადოების სოციალურ ვითარებისა, იგივეა მიზეზი პერიოდულ ნგრევა თუ აღორძინების, მას-შივეა ჩაჭედილი ერთა მრავალი ჭირ-ვარამი და რასაკვირველია ჩვენი ერის სვე-ბედიც.

როგორც ადამიანი, ჩვენ არა მარტო მატერიალურ კეთილდღეობისათვის ვიღწევით, არამედ აგრეთვე სულიერ მოთხოვნილებათა კმაყოფილებისათვის, ეს ორი თვისება, განუყრელი და ფუნდამენტალური თვით ბუნებაა ადამიანის, ერთი უმეოროთ დამრღვევი მის ცხოვრების ჰარმონიისა და ბედნიერების, მაშასადამე ეკონომიურ-პოლიტიკურ პრობლემათა განხილვის დროს ჩვენი მიზანი წინდაწინ შეთხზულ დოქტრინების გამართლებას კი არ უნდა შეადგენდეს, არამედ მიზანი უნდა იყოს რეალობის, ფაქტების სწორი აღნუსხვით გაცვეთილების შესწავლა, დასკვნის გამოტანა, ნაყოფის გამოყენება იმ საზოგადოების მიერ, რომლის თვითეულ წევრად ითვლება თანამედროვე ადამიანი, ყველა თავის დამახასიათებელ თვისებებით და არა როგორც ერთფეროვანი, ერთზომიანი ერთმადიანი, სქესობრიობას მოკლებული ავტომატები!

მით უფრო ჩვენ, ტანჯულ ქართველებს გვმართებს სიმართლეს ისე შევხედოთ, როგორც თვით სინამდვილე გვაძლევს მის სურათს. თუ პირიქით, მის განხილვას ჩვენ ძველი დოქტრინების საზომით ან მიდგომით შეუდგებით, ამით ჩვენ ჩვენს თავსავე შეგნებულად მოვატყუებთ და ვავნებთ, ვინაიდან გაცვეთილ და ხელოვნურათ შეთხზულ ზღაპრებს თუ „უდავო პრინციპებს“ ხიფათს ავაცდენთ, ამით სამაგიეროდ ჩვენ ბეჩავ ქვეყანას ვერც ფეხზე დავაყენებთ, ვერც გამოვავლობთ. რომ ხმა მალლა ვალვიაროთ ჩვენი წარსული და აწმყო შეცდომანი, გამოვტყუდეთ, რომ რაც გუშინ სიმართლეთ მიგვაჩნდა დღეს ყალბი გამომდგარა, რაც უდავოდ—სადავო გამხდარა, წინეთ გამოსადეგი დღეს გამოუსადეგარი, რაც გუშინ სჭრიდა და დემავოგის წყალობით გასავალი ჰქონდა, დღეს ველარა სჭრის. არც ცრუმორწმუნეობაა საჭირო და არც ცრუ ტრადიციონალიზმი იმ ისტორიულ მოვლენათა განხილვაში, რომელთაც კაპიტალიზმი, ლიბერალიზმი, ნაციონალიზმი, სოც-

იალიზმი, ფაშიზმი და სხვ. ეწოდებათ. საღი თვალით დავინახავთ რომ რაც უფრო მეტათ გამრავლდნენ „იზმებიანი“ სლოგანები და ისედაც უთვალავი კიდევ ლენინიზმი სტალინიზმი, ტროცკიზმი და სხვ. გადაეხებათ. შევეჩინეთ თუ რა სიმწვავეს მიადწია სოციალურ ანტაგონიზმმა და ამასთანავე დავრწმუნდებით, რომ თანამედროვე ცივილიზაცია მართლაც უფსკრულისაკენ მიექანება, რომ მის ნანგრევებზე მრავალი ახალი მცნებანი და საშუალებანი წარმოიშობიან ცხოვრების პოლიტიკურ, ეკონომიურ და სოციალურ ფორმებისა, რომ კერძოთ ქართველებს შემთხვევა გვექნება ჩვენი პოლიტიკური სიმწიფის გამოცდის ჩაბარებისა, პატრიოტულ განზრახვათა რეალიზაციისა და სამშობლოს სიყვარულის არა სიტყვით არამედ საქმით, ნიჭით, საღი აზრით, ხასიათის სიმტკიცით.

I

დიდი გიოტე იყო, რომელმაც ვალმის-ბრძოლის შემდეგ კაცობრიობას ახალი ხანა უწინასწარმეტყველა. მართლდაც, აბსოლუტიზმის და ფეოდალიზმის საწინააღმდეგო მოძრაობა ფართო ხასიათს ლებულობს. შეირყა ძველი რწმენა, თავისუფლების და დამოუკიდებლობის მცნებებმა — იდეებმა გამარჯვების გზა გაიკაფეს, ტეხნიკამ და მეცნიერებამ ჰპოვეს ვასაქანი და სტიმულანტი. 1780 წლიდან დაწყებული ცხოვრების ყოველ დარგში რევოლუცია ხდება, იბადებიან ისეთი იდეები, რომელნიც დღეს ინტელექტუალურ საზრდოს შეადგენენ.

ესაა დიდი ეპოქა ჟამ უატის პირველ ორთქლის მანქანის და ჟაკარდის საქსოვ მანქანის, წინამორბედნი საფრანგეთის დიდი რევოლუციის, ფეოდალიზმის და ბატონ ყმობის დაცემის, ვაჭრობა და აღებ-მიცემობის თავისუფლების.

ადამ სმიტის პოლოტიკური ეკონომიის იდეებზე დაყრდნობილმა და აღზრდილმა ინდუსტრიალურმა კაპიტალიზმმა და ბურჟუაზიამ ჰპოვეს განვითარების სულიერი საზრდო, მათ ხელს უწყობენ მრავალი ტეხნიკური აღმოჩენანი და გამოგონებანი, სახელმწიფოს ავტორიტეტი ამ ახალ ძალების ხელში გადადის თანდათანობით.

ინდუსტრიის განსაცვიფრებელ ზრდამ ცხოვრება ძირ-ფესვიანად გარდაქმნა, შესცვალა სოციალური პირობები, წყობილება, ურთიერთობა, შესცვალა ადამიანის სახე, ხასიათი, ფასი, ღირსება და დანიშნულება; პარალელურად მან გამოიწვია მოსახლეობის არაჩვეულებრივი გამრავლება.

ინდუსტრიის განვითარებას გასულ საუკუნის განმავლობაში უფართოესი ასპარეზი ჰქონდა; მან ამ შემთხვევით საუკეთესოდ ისარგებლა და გადააჭარბა კიდევ, ვინაიდან შინაურ ბაზრის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებით მან თავისი მისისა დამთავრებულად არ ჩასთვალა და იმპერიალისტურ პოლიტიკას ჩაუყარა საფუძველი. ინდოეთი დაპყრობილ იქმნა, მასთან ერთად ბევრი მრავალრიცხოვანი თუ სუსტიერი „ბედნიერებას დაესწრო“ კოლონიების სახით ევროპის კულტურ-

რას და ცივილიზაციას დასწაფებოდა. იაპონია-ჩინეთის საუკუნოების განმავლობაში მაგრათ ჩაკეტილი კარები გაღებულ იქმნენ...

თავის განვითარების უმწვერვალესობას ინდუსტრიამ თითქმის 1860-იან წლებში მიაღწია, ვინაიდან ელექტრონის ენერჯის აღმოჩენის გარდა ვიდრე მსოფლიო ომის დაწყებამდე მას ახალი დიდი ვასაქანი აღარ გამოუჩნდა. მართლაც, გასულ საუკუნის მეორე ნახევარში ვხედავთ ეკონომიის პარალიზაციას, ინდუსტრიალური კაპიტალი ეძებს ახალ გამოსავალ ფორმებს ტრესტების, კარტელების, კონსორციუმების სახით. თუ ფეოდალურმა არისტოკრატამ დაჰკარგა თავისი გავლენა, მნიშვნელობა და ისტორიული საქიროება, მან ადგილი მძლავრ ინდუსტრიალურ ბურჟუაზიას დაუთმო. შეიქმნა სინტეზი სახელმწიფო მოღვაწის და კაპიტალისტის. მაგრამ თუ სახელმწიფომ ავტორიტეტი ახალ ძალებს დაუთმო და ამასთანავე ყველას საწველ ძროხათ გადაიქცა, მისი სწორი დანიშნულება და მნიშვნელობა კვლავ იწყებს ზრდას, თუმცა ინდუსტრიალური არისტოკრატია თავის ეგოისტურ პეროგატივების დაცვას სცდილობს და გაშმაგებით იცავს თავის პოზიციებს. ამასთანავე სოციალური დაპირისპირება და ბრძოლა მწვავედება. დაიბადა „ხალხის“ და „ერის“ ახალი მცნება; ეს გარემოებანი აიძულებენ სახელმწიფოს თავის მხრივ კონტრ-იერიშზე გადავიდეს დაკარგულ ავტორიტეტის ხელახლად მოსაპოვებლად და ხელში ჩასაგდებათ. ფოსტის სახელმწიფოს მონოპოლიათ გამოცხადება ჩაითვლება პირველ გამარჯვებათ სახელმწიფოსი. ბრძოლა ამის შემდეგ არ შენელებულა, ფეოდალური ინდუსტრია უკან იხევს თანდათანობით, ეკონომია პროგრესიულათ სახელმწიფოს კონტროლის ქვეშ ან მის ხელში გადადის. ამ უდიდეს მოვლენის ევოლუცია დღესაც დამთავრებული არ არის, დედა მიწის ზურგის ყოველ კუთხეში ბევრი ოფლი, ცრემლი და სისხლი იღვრის სახელმწიფოს საბოლოო გამარჯვების მოსაპოვებლად.

ჩვენ ამ ტიტანიურ ბრძოლის უშუალო მოწმენი, დამსწრენი და მსხვერპლნი, ვიწრო და კერძო ანგარიშებიც კი ვერ დაგვივიწყნია, რომ ერთხელ და სამუდამოდ გადაჭრილათ, ერთი ხმით, პრაქტიკული საქმიანობით ჩვენ ქვეყანას არა იუდას სამსახური გაუწიოთ, არამედ იგი მკვდრეთით აღვადგინოთ.

II

კაპიტალიზმის განვითარებას თავისი რითმი აქვს აღებული. თვითეული ახალი ტექნიკური თუ მეცნიერული აღმოჩენა, რომელიც მას ახალ ვასაქანს აძლევს, საქიროებს 30 წლის ვადას ვიდრე ლაბორატორიაში ცდების და შესწავლის შემდეგ იგი ეკონომიურ ექსპლოატაციის სფეროში გადავიდეს.

ფოლადის ჩამოსხმის და ორთქლის მანქანის ეპოქა დაიწყო მხოლოდ უატ-ის გამოგონების 30 წლის შემდეგ, ისევე როგორც ეპოქა რკინის გზებისა, ე.ი. 30 წლის შემდეგ სტეფენზონის პირველ ორთქლმავალ მანქანისა. ტელეგრაფი, ტელეფონი, ელექტრონის ლამფა, დინამო, ქიმიური აღმოჩენანი ასეთსავე ციკლს გაივლიან, ისევე როგ-

ებების წინააღმდეგ და ფოსტის თავისუფალი ექსპლოატაცია სახელმწიფოს მონოპოლიათ აქცია. მაგრამ სახელმწიფოს რეაქციის მიუხედავათ კაპიტალიზმის როლი და მისი შესაძლებლობანი ამოწურული არ იყვნენ; ახალ გამოგონებათ კიდევ ცოცხალი, მასაზრდოებელი სისხლი მოაქვთ „ქიმიის ეპოქის“ სახით.

„ ბიუნზენის ლამფის“ გამოგონებით შესაძლო ხდება მინერალურ ნახშირის ახალ სიმდიდრეთა აღმოჩენა და ქვანახშირის ეკონომიის ახალ პრინციპებზე აგება; ნობელი გამოიგონებს ნიტრო-გლიცერინს, თანამედროვე საომარ იარაღის უძლიერეს ელემენტს და ნიტრო-გლიცერინიდან გამომდინარე დინამიტს. ნობელმავე დააწესა ჯილდო მშვიდობიანობისათვის და ზავისათვის მებრძოლ მოღვაწეთათვის. ერთის ხელით იგი გვაწვდის ბანკის მსუქან ბილეთს, მეორეთი დინამიტს და სიმბოლიურათ გვირჩევს ფულის გულისათვის ერთმანეთი ვყლიტოთ, რაიც მის რჩევის მიუხედავადაც სწორი სინამდვილეა!

ნავთის ექსპლოატაცია და მისგან გამომდინარე ნაწარმობები ქიმიის დარგს შეადგენენ. ქიმიურ ინდუსტრიამ გერმანიაში საზღაპრო შედეგებს და განვითარებას მიაღწია და დღეს ჩვენ ვიცით თუ რა როლს თამაშობს იგი არა მარტო თავდაცვის საკითხის მხრივ, არამედ მოსახლეობის გამოკვების საკითხშიაც კი!

სახელმწიფოს მეორე დიდ რეაქციას გერმანიაში ვესწრობით. ბისმარკი თავისუფალ აღებ მიცემობის უფლებას ზღუდავს ბაჟის დამცველ ტარიფებით; რკინის გზები სახელმწიფოს განკარგულებაში გადადის, შემოიღებს სოციალურ დაზღვევას, იცემა მუშათა დამცველი კანონები. შეერთებული შტატები და საფრანგეთი ამ მაგალითს მიბაძვენ და საბაჟო დამცველ ტარიფებს შემოიღებენ.

„ქიმიის ხანით“ კაპიტალისტური ეკონომიის დამწიფება დამთავრებულად ვერ ჩაითვლება. ამ ზემოდ ჩამოთვლის ეპოქებს მიემატება კიდევ „ელექტრონის ხანა“. ელექტრონის ლამფის გამოგონება 1860 წელს ედისონისაგან პრაქტიკულად განხორციელდა. ბელლი სრულყოფს ტელეფონს, მაგრამ გადაწყვეტი აღმოჩენა ვერნერ - სიმენსის დინამო მოტორია, რაიც ხელს უწყობს რკინის გზების ელექტროფიკაციას. საავტომობილო ინდუსტრიის ტექნიკური ბაზა ჩაისახა 1880—90 წლებში ბენზინის მფეთქავ მანქანის გამოგონებით. ამ ახალ სატრანსპორტო საშუალების განვითარება ალბათ მრავალ დეკადას ვასწვდება, მაგრამ მსოფლიო ომმა ეს ბუნებრივი ვადა შეზღუდა. მსოფლიო ომი ეკონომიურის თვალსაზრისით განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა. მას ვერ შეედრებიან ვერც ნაპოლეონის დროის და ვერც მე-19 საუკუნეში წარმოებული სხვა ომები. ამ სამკედრო სასიციცხლო ომმა დააჩქარა არა მარტო ახალ აღმჩენათა პრაქტიკული გამოყენების რითმი, არამედ გამოიწვია დაბადების სტადიაში მყოფ აღმოჩენათა მომწიფება ვადის წინ, როგორიცაა ავიონი, რადიო, სინთეტიური აზოტი, რომელთა გამოყენება სამხედრო მიზნებს ემსახურებოდა. 1919 წლიდან დაწყებული ეს გამოგონებანი კერძო ცხოვრებაშიაც შეიჭრენ.

ორც ბენზინის მფეთქი მოტორი, ხელოვნური აბრეშუმი. გამონაკლისს შეადგენენ მე-20 საუკუნის დასაწყისის აღმოჩენანი: ავიონი, სინთეტიური აზოტი და რადიო, რომლებსაც მსოფლიო ომმა მოუსწრო და მათი გამოყენება დააჩქარა.

ზომბარტის აზრით თანამედროვე კაპიტალიზმი პირველათ ჩაისახა ჯერ კიდევ ფეოდალიზმის დროს საქსოვი ინდუსტრიის განვითარებით, მაგრამ, ეს პრიმიტიული კაპიტალიზმი არტიზანულ ხასიათისაა და ინდუსტრიალურ ხასიათს ღებულობს მხოლოდ უატის ორთქლის მანქანის გამოყენებით. ასე იბადება პირველი დიდი ხანა კაპიტალიზმისა, „ბამბის ხანა“ და ეს უკანასკნელი კი საფუძველს უყრის „მაშინიზმს“ და აგრეთვე ეკონომიურ თავისუფლების იდეების დამყარებას. საფრანგეთის რევოლუციისაგან ინგლისში გადასროლილმა ამ იდეებმა საუკეთესო ნიადაგი ჰპოვეს განვითარებისა. მანჩესტერიდან გაისმა ხმა და მოთხოვნილება თავისუფალ აღებ - მიცემობის დამყარებისა.

ფოლადის ჩამოსხმით იწყება მეორე დიდი „ხანა მაშინიზმისა“, ინდუსტრიალური კაპიტალიზმი ძლიერდება, იცვლება საზოგადოების სახე. სახელმწიფოთა სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიური ვითარება ევოლუციის გავლენას განიცდიან. თანდათანობით კანონმდებლობა იცავს თავისუფალ აღებ-მიცემობას, პროვინციათა შორის საბაჟო საზღვრები ჰჭრება, ჩამოყალიბდებიან ნაციონალური სახელმწიფოები; მრავლდებიან ქალაქები, უსაზღვროთ იზრდება მათი მოსახლეობა, სოფელი იცვლება.

რკინის-გზების და ორთქლის გემის მშენებლობა ფოლადის ჩამოსხმას და „მაშინიზმს“ თითქმის განუსაზღვრელ ასპარეზს უზხნიან, მასთან დაკავშირებით კაპიტალიზმი საუკეთესო პირობებს ჰპოულობს აყვავებისა. ყოველ მხრივ გაისმის მაჟიკური, ჰკუთის შემრყევი და ადამიანის შადის გამლვიძებელი „გამდიდრდით“. ამის მოსურნე კი ყველაა, ვინაიდან სიმდიდრის გარეშე ცხოვრება ტკბილი არ არის. არსდებიან მრავალი უსახელო, უპიროვნო, ანონიმური სზოგადოებანი — გამდიდრების და სპეკულაციის საშუალებანი. ბურჟუაზია გამეფდა, გახდა ქვეყნის ბატონი პატრონი 1847—48 წლების სრული ემანსიპაციის შემდეგ.

გემთა მშენებლობამ გამოიწვია ტრანსოკეანური მიმოსვლა, მძლავრ საზღვაო საზოგადოებების დაარსება. ნაპოლეონ მე-3-ის დროს ძმები პერეირები აწყობენ პირველ დიდ სასპეკულაციო ბანკს და ხელს უწყობენ გერმანიაში დარმშტატის ბანკის დაარსებას. ისახება ფინანსიური კაპიტალიზმი და საფუძველი ეყრება დიდი „ბანკების ხანას“.

პარიზის და ლონდონის პირველი მსოფლიო გამოფენებმა ნათლად გამოხატეს გასულ საუკუნის სულსიკვეთება და ტეხნიკურ ეკონომიური მიღწევები კაპიტალიზმისა. იმ დროს როდესაც ეს უკანასკნელი თავის უაღრეს აქტივობას შტრაუმბერგისაგან დაარსებულ რკინის გზების ხაზზე ჰპოვებს, სწორეთ იმ დროს დაიწყო რეაქცია სახელმწიფოს მიერ, რომელიც აქამდე ეკონომიურ მოღვაწეობაში პირდაპირ არ ერეოდა. პირველად სტეფენმა მიიტანა იერიში კერძო საზოგადო-

III

ზემოდ ნათქვამში აღვნიშნეთ, რომ კაპიტალისტურ ეკონომიის დაბადებამ, მისმა ზრდამ და ინდუსტრიალურ - ფინანსური ბურჟუაზიის გაძლიერებამ თავისი დალი დაასვა სოციალურ ცხოვრებას და კერძოთ თვით ადამიანს. ფრიად სადავოა მისი მტკიცება თუ კაცობრიობის განვითარებაში კაპიტალიზმის ისტორიული როლი დადებითი თუ უარყოფითი მოვლენაა; ორთავე თეზის დამცველი მრავალია, ყველა თითქოს მართალია, მაგრამ ყველასი აზრი უმეტეს შემთხვევაში ობიექტიურობას მოკლებული ერთმანეთს დიამეტრალურად ეწინააღმდეგებიან და შეურიგებელი რჩებიან როგორც წყალი და ცეცხლი.

ამ ფრიად საინტერესო საკითხზე მასალების ამოწურვა შეუძლებელია ჟურნალის წერილებით. იძულებული ვართ მცირედით დავკმაყოფილდეთ და მხოლოდ გავიხსენოთ თუ რანაირი სახე მიიღო სოციალურმა გადაჯგუფებამ, საზოგადოების კლასებად დაყოფვამ და ამ კლასთა შორის გაღვივებულმა შეურიგებელმა ბრძოლამ.

ვერავინ ვერ დამტკიცებს, რომ ადამიანი ისეთი კეთილი და სანტიმენტალური არსებაა, რომ ქრისტიანულ მაღალ რწმენას ზიარებული, თავის ნახლობელზე მეტად ჰფიქრობდეს ვიდრე საკუთარ თავზე. ასეთი მაღალი მორალის მატარებელი არსებანი სამწუხაროთ იშვიათია ადამიანთა შორის და მათ სიმცირეს კი მუდამ ხელს უწყობს ის ბუნებრივი კანონი, რომელიც აიძულებს ადამიანს იზრომოს, ოფლი ჰღვაროს და იბრძოლოს კუჭის გასაძლომათ. ვიდრე ადამიანი ტყეში სცხოვრობდა და, დღევანდელი ტერმინოლოგიით, მას კონკურენტი არა ჰყავდა, იგი მხეცს და ნადირს იოლად უმკლავდებოდა ისეთი იარაღითაც, როგორცაა კეტი ქვა და საკუთარი მრჯვენა. მაგრამ როდესაც მან თავი ვიწროთ იგრძნო, როდესაც ბრძოლა არსებობისათვის გართულდა და პრიმიტიული იარაღი ვეღარ ეყო, მაშინ ჭკუის საშუალებანიც და ინსტიქტის ყოველი სახის გრძნობა მოიშველა. ადამიანს, სოციალურ არსებას, საზოგადოების გარეშე ცხოვრება არ შეუძლია. იგი ექვემდებარება საზოგადოების მოთხოვნილებათ, კანონს, მორალს, რომელთა აღმოცენება ბუნებრივად პირდაპირ დაკავშირებული უნდა ყოფილიყვეს ამა თუ იმ საზოგადოების გემოვნებაზე ტემპერამენტზე, ფსიქოლოგიაზე, ეკონომიურ საშუალებებზე, ტერიტორიაზე და სხვა.

მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ თავისუფლების და თანასწორობის იდეები ხშირად ასულდგმულებდნენ კაცობრიობის დიდ მოძრაობათ და წინ უძღოდნენ, ეს თავისუფლება მუდამ გამოყენებულ იქმნა საზოგადოების ძლიერი ელემენტის სასარგებლოთ და კანონის წინაშე თანასწორუფლებიანობა ან ეკონომიურ საშუალებათა სამართლიანი სარგებლობა, მიუწვდომელ, განუხორციელებელ მითათ დარჩა.

კაპიტალისტური ეკონომიკის დამყარებით ძველი ფეოდალური წყობილება ჰქრება. აგრარული მემკვიდრეობითი არისტოკრატია მნიშვნელობას ჰკარგავს, ძლიერება ბურჟუაზიის ხელში გადადის. ინდუსტრიის განვითარებამ და სწრაფ ზრდამ ახალი კლასი წარმოშვა, სახელ-

დობრ ქალაქის პროლეტარიატი და აგრეთვე ყოველი ჯუჯის თანამედროვე მონების მთელი წყება, რომელთა მატერიალურ - უფლებრივი მდგომარეობა და ფიზიკური არსებობა პირდაპირ დამოკიდებული იყვნენ და არიან კაპიტალიზმისაგან დამყარებულ კეთილ თუ ბოროტ პირობებზე. გვევლინება ერთის მხრივ მსხვილი ბურჟუაზია და მეორეს მხრივ მშრომელი კლასი. ეს ორი დიდი სოციალური დაჯგუფება თითქმის თანამშრომლობს, ჰქმნის უამრავ სიმდიდრეს, მაგრამ ამ სიმდიდრის განაწილება იწვევს ისეთ პარადოქსალურ მდგომარეობას, რომ ერთი მცირე ნაწილი საზოგადოებისა ფართოთ სარგებლობს სიმდიდრით, მეორე უდიდესი ნაწილი კი იძულებულია პირველს ემსახუროს, მიჰყიდოს ფიზიკური და ინტელექტუალური ძალა. რასაკვირველია, როდესაც ადამიანის მადის აღვირახსნილობას არავითარი კანონი ან ძალა არ საზღვრავს, მას არც გამბედაობა დააკლდა, არც გასამართლებელი საბუთი ხელში მყოფ საშუალებათა უპირველეს ყოვლისა თავის საკუთარ ინტერესებისათვის გამოსაყენებლად. მაშ როგორ აიხსნება სხვათაგან ისეთი ანტიჰუმანიური პირობები, როდესაც ადამიანი მთელი ოჯახით, ბავშვთა ჰასაკის განურჩევლად მილიონობით შერეკილ იქმნა იმ ქარხნებში, რომლის გარეთ მას არსებობის ყოველგვარი საშუალება მოესპო და ასე მისდა შეუშინებლად თავისუფალ მონად იქცა.

ასეთი არაბუნებრივი მდგომარეობა დიდ ხანს არ გრძელდება, დათესილი ბოროტება ნაყოფს იღებს, წარმოიშვა სოციალური მოძრაობა. მისი პირველი მძლავრ გამოძახილს, გაფიცვების სახით ადგილი აქვს ბაზის ხანის დაწყებიდანვე, მაგალითად ჰამბურგის გაფიცვა, სილესიის მქსოველთა აჯანყება და სხვ.

ინგლისელ ჩარტისტების მოძრაობის პირველ სიმპტომების შემდეგ გაფიცვები და სისხლის მღვრელი აჯანყებები ძრავლდება, მხოლოდ კომუნისტურ მანიფესტის გამოქვეყნებით მყარდება ამა სოფლად მუდმივი, შეურიგებელი ომი კაპიტალის და შრომის შორის. კარლ მარქსი შეეცადა ახსნას ამ სოციალური ბრძოლისა, მისი მიზნებისა და ბრძოლის მეთოდებისა თავის „კაპიტალში“. მისი მიმდევარნი ცნობილნი „მარქსისტების“ სახელწოდებით ლამობენ კაპიტალის დიქტატურა შესცვალონ მუშათა კლასის დიქტატურით. მათ დაიჯერეს მარქსის მიერ ნაანდერძევი ბევრი სიმართლე და ჭორებიც და ამტკიცებენ, რომ ამა ქვეყნად თანასწორობის და თავისუფლების „ძმური“ დაწესება, ეკონომიურ ჩავერის მოსპობა და სამოთხის დამყარება მხოლოდ და მხოლოდ ქარხნის მუშათა კლასს შეუძლიან, ვითომ მართლაც უსამართლოდ და უმიზნოთ შევიწროვებული მუშათა კლასი ყოფილიყოს ერთად ერთი ელემენტი თუნდაც მარტო მატერიალურ სიმდიდრეთა შექმნაში გარეგნულად დემოკრატიულ ქურქში გამოხვეულნი ისინი სოფლის მოსახლეობას სათანადო ანგარიშს არ უწყევნ, მას ქალაქის პროლეტარიატის გავლენას და დანიშნულებას უქვემდებარებენ. თითქოს სოფლის მოსახლეობა არა ნაკლებათ იყოს დაინტერესებული კაპიტალისტური ეკონომიკის შეცდომების და ბოროტების გამოსწორებაში.

IV

ჩვენ დავინახეთ რომ ყოველი დიდი მეცნიერული გამოგონება ძველ ეპოქას ჰქმის; ეკონომია ვითარდება, აღწევს განვითარების მწვერვალს და შემდეგ სტაგნაციურ ხასიათს ღებულობს ვიდრე სხვა ახალი გამოგონება შას ახალ იმპულსს მისცემდეს. მაგრამ უკანასკნელი კონიხისის შემდეგ, რომელიც უკვე 10 წლის სიგრძეს გადასცოლდა, მას აღარ მიუღია ასეთი ახალი იმპულსი და შესაძლოა ველოც ძიიღებს, ვინაიღვას ფუნდამენტალურ აღმოჩენათ და გამოგონებათ, რომელნიც ახალ კონიუნქტურას შექმნიდნენ ეკონომიის განვითარებისათვის, ადგილი აღარ ჰქონიათ. „ერსაც“ების გამოგონება ვერ ჩაითვლება დიდ აღმოჩენათ, რადგან ამ ხელოვნურ ნაწარმოების მიხანია შესცვალოს ბუნებრივი. რაციონალიზაცია, სტანდარტიზაცია, ტაილორიზმი, ტენიკური გამოგონებანი არ არიან, არამედ უბრალოთ წარმოების ოპანიზაციის მეცნიერული საკითხები. მექანიკურ ტენიკური, ინდუსტრიული რევოლუცია დამთავრებულად შეიძლება ჩაითვალოს.

დღევანდელ ეკონომიურ კრიზისის სიმწვავემ, მისგან თავის დაღწევის შეუძლებლობამ აქამდე ნაცად ხერხით და იარაღით, კაცობრიობა დააყენა მის ისტორიულ გადამწყვეტ და საბედისწერო საკითხის წინაშე. მართო უმუშევრობის და მოავლიო ბაზრის ფასების პრობლემას რომ დავაკვირდეთ, დავრწმუნდებით დღევანდელ ცივილიზაციის ცრუ, ყალბ და კატასტროფიულ ხასიათში.

კრიზისებით გამოწვეული პერიოდული პარალიზაცია ეკონომიისა იწვევს ბუნებრივით დასმულ საკითხების გადამწყვეტს ახალ გზების ძიებას. თვით ის მოვლენა, რომ დღევანდელი ეკონომია ქოსიდან გამოსასვლელ ხსნას ორგანიზაციული საკითხებიდან მოელის, ჰვულისხმობს ამ თავისუფალ ეკონომიის გადასვლას მოწყობილ ეკონომიაზე, უღირეექტივო ეკონომიისა — პლანურზე. ეკონომიის ასეთი რეაქცია ომის წინა ხანებში ტრესტების და კარტელების სახით გამოიხატებოდა. ომის დროს კი თვით სახელმწიფომ პირველად სცადა ეკონომიის მალიანი წაძლოა და დირექცია. თუ ომის შემდეგ ისევ განთავისუფლებული ეკონომია ამტკიცებს, რომ ასეთ ცდამ უშედეგოთ ჩაიარა, ეს საესებით მართალი არ არის, ვინაიდან იმ ხანებში თავისუფალი კაპიტალიზმი უფრო უძლური აღმოჩნდა, დღეს კი ეს უძლურება მან საესებით გამოამჟღავნა, ვინაიდან დღეს არა იგი, არამედ სახელმწიფო სწყვეტს და არიგებს ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორცაა მაგ. ფულის სტაბილიზაციის საკითხი, უმუშევართა დაზღვევა და დახმარება, ხელფასის მინიმუმის დაწესება, სოციალური დაზღვევა და სხვა.

პარალელურათ სახელმწიფოს რეაქციასა და ეკონომიურ სტაგნაციისა, სოციალური მოძრაობა რევოლუციონურ ხასიათს ღებულობს, ლიბერალიზმი ადგილს უთმობს პროტექციონიზმს და მსოფლიო მთლიან ეკონომიის იდეამ ერთი ნაბიჯითაც ვერ წაიწია წინ. ნაცვლად ამისა აღმოცენდა მრავალი ნაციონალური ეკონომია, იდეა ეროვნული სოციალურ იდეას დაუახლოვდა, შეხვდა და დაეკავშირა და ეს გარემო.

ება ჰქმნის ახალ გარდამწყვეტ ძალას. კაპიტალიზმისაგან გამოწვეული ერის ჩაგრული ფენებისა და სახელმწიფოს ინტერესები იდენტური ხდებიან და ასევე მათი მიზნებიც. სწორედ, და ღიახ, ეს გარემოება უწყობს ხელს, რომ სახელმწიფომ თავისი ისტორიული როლი და მისი ბოლომდე და ღირსეულად შეასრულოს.

ამ დიდი გარდატეხის ხანაში, თავისუფალი ეკონომიის ფალსე-ნები, გარდა ვიწრო, ეგოისტურ გრძნობისა და შეხედულებისა, ვერ იზენენ განსაკუთრებულ ენერჯიას, ნიჭს და უნარს. აქტიურ და ვაზედული ხასიათის ტიპებს დღეს სახელმწიფო უფრო იძლევა; ეს ბელადები ხალხის წიაღიდან გამოდიან: ლენინი, სტალინი, ქემალი, მუსოლინი, ჰიტლერი ამის ტიპური მაგალითები არიან.

ყველა ზემონათქვამიდან ჩვენ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ინდუსტრიალური რევოლუცია დანთავრეულია და სასი ტენიკური მსაოე უაღრეს განვითარებას მიღწეული, რომ ახალ ფუნდამენტალურ აღმოჩენა-გამოგონებანი არსად სიახან და კიდევაც ომ გამოიხდენნ მათ აღარ სოეპოვებათ განვითარების ძველი ასპარეზი. მოახსლევრების სწრაფი ზრდაც ინდუსტრიალურ ქვეყნებში შეჩერებულია და ზოგჯან კიდევ რეგრესის გზას ადგია. დღევანდელ უმუშევრობის პრობლემის ხასიათი კაპიტალიზმის ისტორიაში უმაგალითოა. არასოდეს მსოვლიო ბაზრის ფასები ესე დაბლა არ დაცემულან როგორც დღეს; თავისუფალი ეკონომია ისეთ პარადოქსამდე მივიდა, რომ მისი ფუძეპრინციპი კონკურენციისა, პრაქტიკულად ვერ განხორციელდება.

150 წლის წინეთ ზრძოლით მიღწეული თავისუფალი ვაჭრობის უფლება უკვე დაჭარგა ეკონომიამ, ვინაიდან იგი ნაწილობრივით სახელმწიფოს ხელში გადავიდა და ეს პროცესი კიდევ უფრო ვითარდება სახელმწიფოს სასარგებლოთ. თავისუფალი გაცვლა-გამოცვლის შესაძლებლობა, ისევე როგორც იდეა მსოფლიოს მთლიან ეკონომიისა, საბაჟო კედლების დამცველ გადასახადებს ეჯახებიან არა მარტო ავტარჩიულ ტენდენციის ქვეყნებში. არამედ ლიბერალიზმის უდიდეს დამცველ ინგლისშიაც კი. სახელმწიფომ მოსპო და სპოზს თანდათანობით თავისუფლებას და უფლებებს, რომელიც მან ეკონომიას მიაკუთვნა, დემოკრატიამ დამთავრა საკუთარი ევოლუცია. ეს გარემოება ჰქმნის ერთ შემცნებას სახელმწიფოსი და ერისა—ხალხისა; სახელმწიფო ხელს უწყობს სოციალურ წინსვლას და იცავს ხალხს კერძო კაპიტალის წინააღმდეგ. მაგრამ დღევანდელი თაობა, რომელიც წინაუძღვის სახელმწიფოს მმართველობას, კრიზისისაგან ნერვებ აშლილი, ინტელექტუალურად იმდენად სუსტი და ღარიბი გამოდგა, რომ მის რიგებიდან ჯერ კიდევ ვერ გამოსულან, ზოგიერთი გამონაკლისის გარეშე, ენერგიული სახელმწიფო მოღვაწენი, რომელნიც მტკიცედ და ენერგიულად შეებრძოლებოდნენ უკვე დამარცხებულ ძალებსა და ვითარებას. პირიქით, ისინი ებრძვიან და ეწინააღმდეგებიან ახალ ვითარებას, ახალ ძალებს, ახალ თაობებს, მაგრამ რამდენი ხნით კიდევ? აქა იქ მან უკვე იარალი

დაჰყარა, რადგან დოქტრინებით დაბრმავებულმა ევოლუციის დედა-აზრს ანგარიში არ გაუწია.

სახელმწიფო, რომელიც სოციალურ მოძრაობას თვითონვე მიუძღვის, უკანასკნელ იერიშს მიიტანს თავისუფალ უდირექტივო ეკონომიკაზე. როგორც ბისმარკის დროს ფოსტა, რკინის გზები მის ხელში გადავიდნენ, ისევე უმთავრესი ღერბნი და ეროვნულ მნიშვნელობის ეკონომიური საშუალებანი მისივე გამგებლობაში გადავლენ. ჩამოყალიბდება საკუთრების ახალი ფორმები და თავისუფლება შეზღუდული. ახალი ხანა ძველებური გზებით არც შესაძლებელია და არცაა საჭირო. თუ კაპიტალიზმის უაღრესად განვითარებამ გამოიწვია ტენიკურ გამოგონებათა მექანიკურ - ინდუსტრიალური სრულყოფილობა, კაცობრიობამ უნდა შესძლოს ამ მიღწევათა გამოყენება. ეკონომია, რომლის დანიშნულება მოთხოვნილებათა ხელოვნური შექმნა იყო, უნდა გადაიქცეს ადამიანის რეალურ მოთხოვნილებათა დამაკმაყოფილებელ ეკონომიით, დინამიკა სტატიკათ უნდა იქცეს.

და ეს რეგრესს და უკან დახევას, ან ძველებურად ურემით სიარულს კი არ ნიშნავს, არამედ ესაა ერთად ერთი ადამიანური გამოსავალი და სწორი გზა მატერიალურ და სულიერ თავისუფლებისაკენ!

6. სიღამონ - ერისთავი

† ვასილ წარეთელი

ქალაქ ქუთაისში გარდაიცვალა, ეროვნულ დემოკრატიული პარტიის ხელმძღვანელი ორგანოს წევრი, 76 წლის მოხუცი ვასილ წარეთელი. განსვენებული პროფესიით ექიმი იყო. ამ დარგში მისი მოღვაწეობა, რომელიც იშლებოდა ქუთაისისა და მის ახლო მდებარე სოფლების მცხოვრებთა შორის, იყო სრულიად მატერიალურ ინტერესს მოკლებული, წმინდა ჰუმანიური და მისი კეთილშობილი შინაბუნების საუკეთესო გამომსახველი; განსვენებული არ გაჰყოლია მატერიალურად გამდიდრების გზას და საექიმო დარგში 38 წლის მოღვაწეობის შემდეგ ის ქონებრივად ღარიბივე მოკვდა.

მაგრამ ზნეობრივად სპეტაკ ვასილ წარეთლის მოღვაწეობა უფრო შინაარსიანი, მრავალფეროვანი და ნაყოფიერია ქართული საზოგადოების ეროვნულ პოლიტიკურ ასპარეზზედ. ჯერ კიდევ ყმაწვილი, რუსეთიდან საქართველოში გამოძევებული სტუდენტი იწყებს პოლიტიკურ სამწერლო ასპარეზზედ მუშაობას ილია ჭავჭავაძის პატრიოტულ წრეში. ის თანამშრომლობს „ივერიაში“, სადაც აქვეყნებს თავის პირველ წერილებს. ამ ხნიდან ის თანამშრომლობს სხვა და სხვა პატრიოტულ ჟურნალ გაზეთებში. მეტად დაინტერესებული სოციალ-პოლიტიკური საკითხებით, დიდი სიბეჯითითა და განუწყვეტლივ სწავლობს

და ეცნობა ამ დარგში ფართო ლიტერატურას. მისი მუშაობა ეროვნულ პოლიტიკურ ასპარეზზედ მეტის იდეური გარკვეულობით და ნაყოფით იშლება 1910 წლიდან. დაახლოებით ამ ხანიდან იწყება საქართველოში არასოციალისტური ეროვნული მიმართულების თანდათანობითი ჩამოყალიბება. ამ მიმართულებით მომუშავე ეროვნული გონივრული ძალები თავს იყრიან ტფილისში ყურნალ „საქართველოს“ და ქუთაისში ყურნალ „სამშობლოს“ ირგვლივ. ვასილ წერეთელი ახლად წარმოშობილ არასოციალისტურ, ნაციონალისტურ მიმართულებას ემხრობა, თანამშრომლობს ყურნალ „საქართველოში“ და უფრო სისტემატიურად კი ქუთაისის ყურნალ „სამშობლოში“. ის ხდება ამ ყურნალის ერთ-ერთი მთავარი თანამშრომელი. ამ ყურნალებში დასტამბული ყოველი მისი წერილი შეეხება საქართველოს წარსული, აწმყო თუ მომავალი ცხოვრების სოციალ-ეკონომიურ თუ პოლიტიკურს წყობას; წარსული ცხოვრების ღრმად შესწავლაზედ არის დაფუძნებული, დამჯდარი საღი გონებისა და მისი ღრმა დარბაისლური აზროვნების ნაყოფია, მის გულში ანთებულ პატრიოტულ ლამპარზედ გამთბარი და ვაშუქებული. ყოველ მის ნაწერსა და ნათქვამში არის ღრმა შინაარსი და აზრი და ქართული პატრიოტული საზოგადოებაც, განსაკუთრებით ამ წრის ახალგაზრდობა დიდის ყურადღებით კითხულობს და უსმენს მას. ეროვნულ დემოკრატიული პარტიის დამფუძნებელ უფროსთა წრიდან არავეის დაუწერია პარტიის იდეურ და საპროგრამო საკითხებზე იმდენი, რამდენიც განსვენებულ ვასილ წერეთელს. იმას ფრთხილად საღათ და გარკვევით ჰქონდა წარმოდგენილი ეროვნულ დემოკრატიული პარტიის როლი და მნიშვნელობა ქართულს ცხოვრებაში. ის ცდილობდა ქართველი ერის ძველი მახელმწიფოებრივი ცხოვრების გადაჭრილი ხის აცოცხლებას და მასზედ ეროვნულ დემოკრატიული პარტიის პროგრესიული იდეების დამყნას. ეს იდეებიც გარკვეულად ჰქონდა მას წარმოდგენილი და ქართველი ერის ის შემომქმედი და მშრომელი ფენებიც, რომელთაც უნდა დაყრდნობოდა ერ. დემ. პარტია და ქართველი ერის სახელმწიფოებრივობაც: სოფლის გლეხობა, ვაჭარ-მრეწველნი, ქალაქის წვრილი ხელოსნები და დაქირავებული მუშები შეადგენდა მისთვის ამ ფენებს და მისი აზროვნებაც ამ წრეების საარსებო ინტერესების ირგვლივ ტრიალებდა. საგანთო სტატიებში თუ კერძოდ გამოცემულ ნაწერებში ის ეხებოდა სასოფლო მეურნეობას, გლეხთა შორის მიწების კანონიერსა და ეროვნული მეურნეობის თვალსაზრისით სასარგებლო განაწილებას. ფეოდალური დროიდან დარჩენილი მსხვილი მამულების წვრილ საკუთრებად დანაწილების საჭიროებას. იგივე ეხებოდა ვაჭრობისა და განსაკუთრებით კი მრეწველობის საკითხებს, ქარხნის მუშათა კანონიერი და ჰუმანიური ინტერესების დაცვას. ის ქადაგებდა რომ ეს სასარგებლო იყო თვით მრეწველთათვის და ამიტომ მათივე ზრუნვის საგნად სახავდა მუშათა კლასის მატერიალური და სულიერი მდგომარეობის გაუმჯობესებას. პატრონისა და მუშების შეგნებული თანამშრომლობა მიაჩნდა მას მრეწველობის აუტ-

იღებელ საჭირო ბაზად. ამიტომ მანვე დააყენა ქართულ პრესაში მუშათა დაინტერესების საკითხი სამრეწველო კაპიტალში წვრილი აქციების შეტანით და მოგება-წაგებაში მათი მონაწილეობისა.

ვასილ წერეთელი იყო ნამდვილი მოძღვარი ახლად დაარსებული ერ. დემ. პარტიის ახალგაზრდობისა, რომელიც ამ რევოლუციონურ ხანაში შოედო ქალაქებსა და სოფლებს ანტისოციალისტური და ნაციონალური იდეების გამარჯვებისათვის. ვასილ წერეთელი არ იყო მხოლოდ კაბინეტში ჩაკეტილი თეორეტიკოსი. ის იყო ამავე დროს მისი იდეების საუკეთესო პროპაგანდისტი, ხალხის მასებთან უშუალოდ მოლაპარაკე და პრაქტიკული და მეტად აქტიური პოლოტიკური მოღვაწეც. როგორც პარტიის წარმომადგენელი ის მონაწილეობას ღებულა საქალაქო თუ საერობო დაწესებულებებში. მისი როლისა და მნიშვნელობის მიხედვით მას მეტი მოწინავე ადგილი ეკუთვნოდა პარტიულსა და ეროვნულ დაწესებულებებში, მაგრამ მისი დაუინტერესებელი და თავმდაბალი ბუნება მაღალი თანამდებობისაკენ არ მისწრაფობდა.

საქართველოს თავისუფლების დაკარგვისა და პარტიის ფარულ მუშაობაში გადასვლის შემდეგაც განსვენებული ვასილი ახლოს იყო პარტიის მიერ ნაწარმოებ ეროვნულ ბრძოლებთან, მიუხედავად მისი ხნოვანებისა. ის შეუღმჩეველად ასრულებდა თავის როლს, იყო მუდამ მხნე და ახალგაზრდათა გამამხნეველებელი, მუდამ იმედით აღვსილი და სხვისი მოიმედე. და მან თავის სამშობლო მიწაზე და მშობელი ცის ქვეშ კეთილი თვალები ისე დახუჭა და მის მარადიულ სულსაც ისე ღირსეულად გაეყარა, რომ მშობელმა მიწამ მისი ნაშთი გულში სათნოებით ჩაიხუტა და ჩვენს გულში მის კეთილ ხსოვნას სამარადისო ძეგლი აუგო. უცხო ქვეყნებში გადმოხვეწილი მისი თანამოაზრენი და იდეური მოწაფენი სპეტაკის აზრით მუხლსთ ვიყრით ჩვენი სამშობლოს მიწაზე გათხრილ საამაყო საფლავის წინაშე და ჩვენ გულთაგან და ბაგეთაგან გარდმოსული საგალობელის ხმით სამარადისო ხსოვნას მიუძღვნით ჩვენი სამშობლოს ცის ქვეშ მშვიდათ მონავარდე ძვირფასი ვასილის კეთილ სულს.

ელ. პატარიძე

ქართველთა მთლიანობისათვის

პირველ ჩემს წერილში ვწუხდი და ვჩიოდი ქართველ ემიგრაციის წინაშე ჩვენს ასე დანაწილება და დაქსაქსულობაზე და მოუწოდებდი ყველა პატრიოტს და მამულიშვილს, რომ ახლო მომავალში ბოლო მოეღებოდა ჩვენს ასეთ გათიშულ მდგომარეობას. ასეთმა გათიშულობამ, არამც თუ რაიმე სარგებლობა მოუტანა ან ემიგრაციას ან და სამშობ.

ლოს, არამედ პირიქით, ორთავენი დააზიანა მტრების სასარგებლოთ და გასახარებლად.

უკვე დროა, რომ ჩვენს მიერ წამხდარი საქმე, ჩვენ თვითონვე გამოვასწოროთ დაუყონებლივ. უკვე დროა თვალყურით მოვიფშვინტოთ და უარყვით ემიგრაციაში ვიწრო ჯგუფური და წვრილმან-პიროვნული პოლიტიკა და მით აღვკვეთოთ ემიგრაციის ასე დაქსაქსვა და დახურვა. დროა დავეჭიდეთ: რა გვსურს, რისთვის ვართ აქ უცხოეთში ან რა გავგიკეთებია სამშობლოსათვის ამ ხნის განმავლობაში.

დიდი შეცდომა და გაუგებრობაა ჩვენი ერთიმეორისაგან განზე გადაღობა. ამას ბოლო უნდა მოეღოს რაც შეიძლება ჩქარა, როგორც მემარცხენეთა ისე მემარჯვენეთა მხრიდან, სამშობლოს ბედნიერებისათვის. უნდა მემარჯვენეებმა დაჰკმონ თავიანთი სიძულვილი, მემარცხენებისადმი და მემარცხენეებმა მემარჯვენეებისადმი. არც ერთს და არც მეორეს უპირატესობა განცალკევებით. უპირატესობა მხოლოდ შეერთებულსთ. ნურავის ნუ დავგავიწყდება, რომ საქართველო მხოლოდ მაშინ ყოფილა თავისუფალი და გამარჯვებული მტერზედ, როდესაც ყველა ქართველობას, როგორც ერთ ადამიანს, ერთ სხეულს სამშობლო დაუცავს, ერთი აზრით და ერთი პოლოტიკით. ჩვენ სამ მილიონ ქართველს, მხოლოდ ერთი მიზანი უნდა გვქონდეს და ამ მიზნისათვის ერთი მიმართულებით უნდა ვიმუშავოთ, რათა ისე დავტყეპნოთ ეროვნული თავისუფლებისაკენ მიმავალი გზა, რომ მასზედ ბალახი აღარ ამოვიდეს მომავალში.

ჩვენი შეერთება და შეკავშირება მოგვცემს ერთ ეროვნულ ძალას რომელსაც ყველა ანგარიშს გაუწევს. მტერს დააფიქრებს და მოყვარეს კი ჩვენდამი დახმარებას გაუადვილებს. ყველანი კარგათ ვხედავთ, რომ ყველაფერი ჩვენს ირგვლივ სწრაფად იცვლება, გარდამწყვეტი ბრძოლის დრო გვიახლოვდება და ეს გვაძალებს ჩვენც უარყვით წვრილმანი ჯგუფური თუ პირადი ანგარიშები და გავერთიანდეთ. მით უმეტეს, ამის ნიადაგი მომწიფებულა ბამატის ოინების შემდეგ, რამაც ყველა ქართველის გულისწყრომა გამოიწვია. ეს მისი მაჩვენებელია, რომ ჩვენი გაერთიანება შესაძლებელია და ძალიან საჭიროც.

ჩვენი შეერთება, რომ საჭიროა ამას ყველა ვხედავთ, ვინაიდან გასაკეთებელი თვით ადგილობრივ, ემიგრაციაშიც კი ბევრია: 17 წლის შემდეგ ვერ მოგვიხერხებია ერთი საერთო თავმოსაყრელი ადგილი, ვერც სკოლა ბავშვებისათვის, ვერც ეკლესია და ვერც ბევრი რამ სხვა. და ეს სულ იმიტომ, რომ დანაწილებულნი ვართ და ერთიმეორის დავას და კინკლაობას უნდებით.

ქართულ ძალების გაერთიანების საჭიროებას განსაკუთრებით უნდა გრძნობდეს ახალგაზრდობა. მასვე შეუძლიან ამ საქმის ინიციატივა და ბევრი რამის გაკეთება ამ მხრივ, ვინაიდან ის არ არის დამძიმებული წარსული პარტიული და პირადული ხასიათის უთანხმოებებით. სწორედ ამ ახალგაზრდობის მოვალეობაა შუამავლის როლში გამოსვლა და პარტიულ-ჯგუფური თუ პირადი უთანხმოების ნიადაგზედ ერ-

თა მეორისაგან გათიშული უფროსი პოლიტიკური მოღვაწეების მორიგება-შეთანხმება, რაც აუცილებელია, ჩვენს მდგომარეობაში მყოფი ერისათვის-

დღეს მაინც ხომ საკმაოდ ნათელია ის მეტად მძიმე მდგომარეობა, რომელშიაც იმყოფება, მუდამ ტანჯული ჩვენი ერი და სამშობლო. ვინ იცის, რომ მას კიდევ უარესი არ მოეღოს? მოდი ამის შემდეგ, მამულიშვილნო, თვალებს ნუ გავახელთ და ამის მაყურებელნი გულისთ და სულით ერთად ნუ ვიქნებით!

ჩვენი ერის ასეთი მძიმე მდგომარეობა გვევალეებს ყოველგვარ უთანხმოებათა დაგმობას და სამშობლოს განთავისუფლების იდეის ირგვლივ დაუყონებლივ გაერთიანებას. „ვისაც ჭირი უნახამს, წამალიც იმას მოჰკითხეთო“. ჭირი ბევრი ვნახეთ და საამისო წამალიც ჩვენვე მოგვეთხოვება. ყველა ჩვენგანი მოვალეა მოიხადოს სამშობლოს განთავისუფლებისათვის თავისი მოვალეობა და ამ მოვალეობათაგან უპირველესი მოვალეობაა ჩვენი მთლიანობისა და ერთობისათვის მუშაობა.

ჩვენი ეროვნული ძალების გაერთიანების საკითხი მეტად მომწიფებულია. დღეს ამ ჩვენს დაშლილობას მოსთქვამენ და საერთო ენისა და გზის გამონახვის საჭიროებას აშკარად აღიარებენ და მორიგ საკითხად აყენებენ ის წრეებიც კი, რომელნიც დღემდე ამ მთლიანობის იდეას და მის პრაქტიკულს განხორციელებას ებრძოდნენ. სჯობს გვიან ვიდრე არასოდეს. ამდენი მწარე გამოცდილების შემდეგ მაინც საზოგადოდ უნდა შევიგნოთ, რომ ეროვნული განთავისუფლებისათვის ბრძოლა და ეროვნული დამოუკიდებელი არსებობა მოითხოვს ეროვნულ ძალთა ერთობასა და მორიგებას.

დრო დადგა რომ ასეთ მძიმე, მაგრამ მასთან იმედის ამღვდრეელ დროსა და ვითარებაში ყველა ქართველმა ხმა მალევე და ერთხმად წამოვიძახოთ: ეროვნული ერთობა, ეროვნული შემტკიცება, ყველა ქართველი სამშობლოსათვის და სამშობლო ყველა ქართველისათვის.

ბაგ. სამხარაძე

პასუხი ბ. ბ. ეშხვარას და ზინაბრიშვილს

ბამატის „კავკასია“ ამ უკანასკნელ დროს ჭორებითა და ბოროტი ინსინუაციებით აღსავსე წერილებს ათავსებს ჩვენი გამოცემათა და ბ. ალ. ასათიანის შესახებ.

ბ-ნი ალ. ასათიანი თვითონვე უპასუხებს ამ ვაჟბატონებს, თუ ის საჭიროდ მიიჩნევს, მაგრამ „კავკასიის“ „ბრალდებათა“ უმთავრესი საგანია ჩვენი ორგანიზაციების „შარშანდელ ყრილობაზე აღძრული კითხვები, და ეს კი, უპირველესად ყოვლისა, შემეხება მე. ვინაიდან გახლდით ამ ყრილობის მდივანი და მისი ანგარიშების შემდგენი. როგორც ასეთი, ვარ სრული პასუხისმგებელი მათი შინაარსისა.

ბ. ბ. ემუხვართან და ჭიაბრიშვილთან რაიმე კამათის სურვილი არ მაქვს, რადგან საყოველთაოდ ცნობილია, რომ კამათი ნაყოფიერია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ის სწარმოებს ისეთ ადამიანთან, რომელიც რაიმე საკითხში ვერ ერკვევა ან სცდება, და არა ისეთთან, რომელიც უტიფრად უარყოფს ას კაცში, საჯაროდ ნათქვამს და შეგნებულად სიმართლეს ამახინჯებს.

იძულებული ვხდები პასუხი გავსცე ბ. ბ. ემუხვარსა და ჭიაბრიშვილს, რადგან მიმჩნია ჩემს მოვალეობად მათი ინსინუაციების გაბათილება, რათა ქართველმა საზოგადოებამ გაიგოს სიმართლე ზემოდ მოხსენებულ საგანზე.

პასუხი, შიშველი ფაქტებით და არა ჩემი უფროსებისა და მეგობრების ზოტების მოხნით, რაც ახასიათებს „კაკვაზის“ თანამშრომლებს და რაც სრულებით არ ეგუება ჩვენი წრისა და მისი ორგანოს ბუნებას.

ბატონ ემუხვარს.

1. თქვენ ბრალს სდებთ ბ. ალ. ასათიანს, რომ ვითომც იგი ჩვენს ყრილობას „მთელი პარტიის ყრილობად აცხადებს.“ თუ თქვენ ვერ გაიგეთ ყრილობაზე მოსმენილი სიტყვები „სამშობლოში“ დაბეჭდილი მოკლე ანგარიში მაინც უნდა გაგერკვიათ. იქ ნათლად არის აღნიშნული თუ ვისი ყრილობა იყო ის და მას რასაკვირველია არ ეწოდებოდა მთელი პარტიის ყრილობა და არც ვინმეს გაუსაღებია ასეთად.

2. თქვენ გვისაყვედურებთ, რომ „პროტოკოლები“ წესისამებრ არ დამტკიცებულა და თქვენ მაზედ ხელი არ მოგიწერიათ. — მოგახსენებთ, რომ ოქმები შესდგა და დამტკიცდა საყოველთაოდ მიღებული წესის მიხედვით და თქვენც ორჯერაც მოაწერეთ ხელი — ერთი ყრილობის მდივანთან და მეორე ყრილობის თავმჯდომარის წინ საგანგებო ხელწერილზე, მაგრამ, როგორც ქვევით დავინახავთ, თქვენ არასოდეს გახსოვთ რას სწერთ და რა ვალდებულებას აწერთ ხელს.

3. თქვენი მტკიცება შესახებ იმისა, რომ ყრილობაზე არ იყვნენ მოწვეულნი სხვა ეროვნულ - დემოკრატიები, გარდა ჩვენი ფრაქციის წევრებისა, მტკნარი სიცრუეა. და ეს თვით თქვენც კარგათ იცით, რადგან ერთ ასეთ უკანასკნელ მოწვევაში პირადად მიიღეთ მონაწილეობა.

ყრილობის უმთავრესი დანიშნულება იყო პარტიის ოცი წლის თავის აღნიშვნა და არა შინაური, ფრაქციათა შორის არსებული დავის საკითხების გადაწყვეტა.

4. ჩვენ არ მივიჩნევთ მიზანშეწონილათ ყრილობის ოქმის ანუ როგორც თქვენ უწოდებთ „პროტოკოლის“ დაბეჭდვას და მოვათავსეთ მხოლოდ მისი მოკლე ანგარიში, რადგან ყრილობაზე ნათლად იყო აღიარებული, თუ რატომ არ დაიბეჭდებოდა მთლიანად მისი ოქმები. ასევე ნათლად არის აღნიშნული ჟურ. „სამშობლო“-ში მოთავსებულ მოკლე ანგარიშშიდაც, სადაც შავით თეთრზე სწერია „კონფერენციაზე წაკ-

თხული მოხსენებანი და მათი განხილვის ოქმი ამ ყამად არ დაიბეჭდება; ჩვენ აქ მხოლოდ მოკლეთ აღენუსხავთ უმთავრეს მომენტებს“ო.

თქვენ კანდიდებობით და სცდილობთ დაამტკიცოთ, რომ ამ მოკლედ ანგარიშში თქვენ მოგაწერეს სიტყვები, შესახებ ბამატისა და მისი „კავკაზი“-სა, რომელიც თქვენ არ ვითქვამთ.

თქვენ გავიწყდებათ ბატონო ემუხვარო, რომ თქვენი სიტყვები და ბამატის დახასიათება წარმოთქმულ იქმნა არა მარტო ყრილობის წინაშე, არამედ თვით საზეიმო სხდომაზე, რომელსაც დაესწრენ სხვა და სხვა დაჯგუფებათა წარმომადგენელი და ჩვენ მზად ვართ, როდესაც გენებებათ, გამოვაქვეყნოთ ამ დამსწრეთა დამოწმებული, თქვენი დაფასება ბ. ბამატისა.

5. ჩვენ შეგვიძლიან, გარდა ზემოთ აღნიშნული საბუთებისა, წარმოგიდგინოთ აგრეთვე თვით თქვენივე ხელით, ყრილობის შემდეგ, დაწერილი საბუთები. თქვენ აღიარებთ თქვენ წერილში, რომ ბამატი იყო დიპლომატიური მრჩეველი იმ ჯგუფისა, რომელიც აბხაზეთში მუშაობდა, სულთანის ოსმალეთის აგენტების ხელმძღვანელობით.

ყრილობის პრეზიდუმის ერთი წევრისათვის მოწერილ წერილში, უკვე „კავკაზი“-ს თანამშრომლად გახდომის შენდევ, თქვენ ადასტურებთ ყოველივეს რაც წარმოსთქვით ყრილობაზე, ბამატის შესახებ და მის წარსულ მანვე მოღვაწეობაზე და დაასკვნით: „მე კონფერენციაზე აღენიშნე უტყუარი ფაქტები, რომ ბამატი საქართველოს წინააღმდეგ მუშაობდა“.

ჩვენ ყრილობაზე თქვენ ბ-ნო ემუხვარო ამტკიცებდით, რომ თქვენ, როგორც საქართველოს რწმუნებული გაშმაგებით ებრძოდით აბხაზეთა დიდ მოღვაწეებთან ერთად ოსმალთა აგენტებს, რომელთა ფართულ ხელმძღვანელათ დაახასიათეთ ბამატი. დღეს კი, ბამატის ორგანოში გვიმტკიცებთ: „მე სრულებით არ დავინტერესებულვარ იმ დროს ბამატის მუშაობით“.

ძლიერ კარგი წარმომადგენელი ბრძანებულხარით საქართველოსი, მეტი არ შეიძლება. ახლა აღარ არის გასაკვირი, რომ თქვენი წარსულის ასე გამახსარავების შემდეგ, ბამატის ორგანოში, თავის შერცხვენას, ასე გვიხასიათებთ.

—„მე იქ წერილი დავესტამბე აკადემიურ თემაზე, რომელიც სხვაგან არ დამიბეჭდეს“ და „მე ვცდილობ ბამატის ორგანოში კულტურულ მუშაობას.“ დღემდე „კავკაზში“ თქვენს მიერ გამოქვეყნებული წერილები არც მეცნიერულია და არც კულტურული და თუ თქვენ ეს ასე არ გგონიათ, მაშინ მისი ავტორის მეცნიერობა მართლაც რომ სპეციფიური ხასიათისა ყოფილა.

6. კიდევ უფრო დამახასიათებელია, ბ. ემუხვარო, თქვენი მორალური ფიზიონომიის გამოსაცნობად, თქვენი წერილის ის ნაწილი, სადაც თქვენ თავს ესხმით ბატონ ალ. ასათიანს, მისი საქართველოს სხვა პოლიტიკურ პარტიებთან და მათ შორის სოციალ - დემოკრატებთან კოალიციაში ყოფნის გამო. იმ კოალიციაში, რომელიც დამყარებულია

საქართველოს დაპყრობის პირველ თვეებიდანვე და განბანილია ამდენი ბრძოლითა და ერთად დაღვრილი სისხლით,

ამ საგანზე თქვენ ბ-ნო ემუხვარო, ჩვენს კონფერენციას შემდეგი ფორმულა წამოუყენეთ:

„საქართველოს ამჟამად აქვს ორი ფრონტი. მთავარია საგარეო ფრონტი, ბრძოლა მოსკოვის წინააღმდეგ საქართველს განთავისუფლები-სათვის. ამ ფრონტზე იბრძვის მთელი ერი და ყველა მისი პარტიები. საჭიროა ამ ფრონტის კიდევ მეტად განმტკიცება და არა მისი შეზღუ-ღვა და შევიწროვება.“ „კიდევაც რომ მოვისურვოთ ემიგრაციაში, ვის შეუძლიან ამ ფრონტიდან გარიცხვა რომელიმე პარტიის ან ძალის, რო-მელიც ეროვნულ გამანთავისუფლებელ ბრძოლის ველზე იბრძვის და სისხლს ღვრის. ეს ფრონტია, რასაკვირველია მთავარი და რეალური. მა-გრამ არსებობს ეროვნულ დემოკრატიული პარტიისათვის მეორე შინა-ური ფრონტი, რომელიც ამჟამად მხოლოდ იდეოლოგიური ხასიათი-საა. ეს არის სახელმწიფოებრივი იდეების დაცვა, განმტკიცება და მო-მავლისათვის სალი ეროვნული პოლიტიკის შემზადება.“ „ბ-ნი ალ. ასა-თიანი არის ერთად ერთი, პოლიტიკურ დაჯგუფებათა მეთაურობაში, რომელმაც გონივრულად, მიზანშეწონილად და ბედნიერათ შეათანხმა ამ ორი ფრონტის ინტერესები და საჭიროებანი. ეროვნულ დაჯგუფე-ბათა ის ელემენტები, რომელნიც ოპოზიციაში ჩაუდგენ ამ ხაზს, ვალ-დებული და მოვალენი არიან ერის წინაშე გაიზიარონ ეს ხაზი და და-დგენ ამ პოზიციაზე“ ო.

შემდეგ ბატონო ემუხვარო თქვენ შეეხეთ ამ საერთო ბრძოლის ფრონტში შემავალ ძალების კოალიციის ფინანსიურ მხარესაც და ბუ-ნებრივად მიიჩნიეთ, რომ ამ საერთო საქმეს თავისი საერთო ფინანსი-ური საღსარი ჰქონდეს. ბ. ალ. ასათიანმა ამაზე განმარტა, რომ ბ. ემუ-ხვარის ფორმულა სავსებით ეთანხმება ჩვენი პარტიის თავიდანვე აღე-ბულ ხაზს, ხოლო ფინანსიური საკითხების შესახებ განაცხადა, რომ ჩვენი ორგანიზაცია ისეთსავე ფინანსიურ დამოკიდებულებაშია მთავ-რობასა და ეროვნულ ცენტრთან, რომელშიდაც ის იყო ეროვნულ ცე-ნტრში შესვლამდეო ე.ი. მათზე არ არის ფინანსიურად დამოკიდებუ-ლიო, რაზედაც თქვენ ბატონო ემუხვარო რეპლიკით უპასუხეთ „მით უკეთესიო.“

ახლა თუ ამას შევადარებთ იმას, რასაც ბ-ნო ემუხვარო თქვენ „მე-ცნიერულ“ და „კულტურულ“ სტატიებში სწერთ ბამატის ორგანოში, ნათლად წარმოვიდგინთ თქვენსა და თქვენი „კულტურული“ და „მე-ცნიერული“ მუშაობის ბუნებას ბამატის „კავკასში“ და ამით თქვენი კულტურულობა და მეცნიერობაც უდავოდ დამტკიცებული იქნება და ბამატის მიერ ხელმოწერილ სათანადო დიპლომსაც მიიღებთ.

ბატონ კიაბრიშვილს.

1. თქვენ როგორც სჩანს ქართულად დაწერილის გაგება გიძნელ-

დებათ და ამის გამო ქარის წისქვილებს ებრძვი, ანდა განგებ გვიჩვენებთ თავს უფიცად და შეუგნებლად.

თქვენ სიყალბეთ აცხადებთ „სამშობლოში“ გაკეთებულ განმარტებას, „კავკასის“ მიერ დაწერილი ჟორების გამო, რომელშიდაც ჩვენ ვსწერდით: „არავითარი კამათი არ ყოფილა საერთო ფრონტის შესახებ, რადგან ჩვენ ამ ფრონტს ვარჩევთ ფრონტზედ მომქმედ ორგანიზაციებსა და ჯგუფებისაგან. იყო კრიტიკა და ცხარე კამათიც ეროვნული ცენტრის და სხვა ორგანიზაციების შესახებ, ხოლო არავითარი ახალი დადგენილება არ გამოტანილა ამ საგანზედ და არც რაიმე დროს შერჩევა დაუეწილება ყრილობას ვინმესთვის.“

თქვენ და ემუხვარი რომ ვერ არჩევთ ეროვნულ ფრონტს სხვა და სხვა ორგანიზაციებისაგან, ეს ჩვენ არ გვიკვირს, მაგრამ როდესაც ზემოთნათქვამის უარყოფას კისრულობთ, უნდა მიიკითხ-მოიკითხოთ და გაიგოთ, რაში მდგომარეობს ეს განსხვავება. ამისა და ქვემოდ მოხსენებულის შემდეგ ვინ უნდა დაგიჯეროთ, თქვენ ყავახანაში ბ-ნ ალ. ასათიანთან ლაპარაკი რომ გქონიათ, თქვენი „ბრძნული საბუთებით“ მისი პოზიცია, რომ შეგირყევიათ ეროვნული ფრონტის შესახებ და კიდევაც დაგიშინებიათ მომავალში „მენშევიკური საფრთხით“. თქვენ რომ ცოტა მეტი გაგეგებოდეთ ქართული პოლოტიკური ცხოვრების წარსულისა და აწმყოს შესახებ, გეცოდინებოდათ, რომ ბ-ნი ალ. ასათიანის და მთლად ჩვენი პარტიის პოზიცია არასოდეს შეცვლილა, არც მენშევიკებისა და არც უფრო საშიში ბოლშევიკების შიშის გამო. ეს არ შეცვლილა მაშინ, როცა მენშევიკურ პარტიას ძალა - უფლება ეპყრა ხელში და კბილებამდე შეიარაღებული იყო. როგორ უნდა შეიცვალოს ის ეხლა ან მით უფრო მომავლის შიშით, როდესაც მხოლოდ გიყვებს შეუძლიანთ წარმოდგინონ, მენშევიკები ისეთ ძალაში როგორც იყვნენ წინეთ? ვინ უნდა დაგიჯეროთ ბ-ნი ჭიაბრიშვილო, რომ ბ. ალ. ასათიანმა ისეთი თავისი იღუმალი ზრახვები გამცნოთ, ისიც მომავალზე. თქვენ, რომელსაც ათ წელიწადში ერთხელ თუ შეგხვდებათ, რომლებიც არასოდს გაუმეღავენებია თავის ახლობელ თანამშრომლებისათვის? მით უმეტეს, ეს თქვენ შეიძლება არ იცით, მაგრამ ფართე საზოგადოებამ კარგათ უწყის, რომ ჩვენი პოზიცია ეროვნული ბრძოლის შესახებ ახდილად არის გამოტანილი მრავალ დაბეჭდილს მასალებში და მრავალ საჯარო მოხსენებებში. ეს პოზიცია დასაბუთებულია ისე, რომ ის ვერ შეიცვლება ბ-ნი ჭიაბრიშვილისებურ ფანტაზიური იქვებით და შიშით მომავლის შესახებ.

2. თქვენ უარყოფთ და სიცრუეთ აცხადებთ ყოველივეს, რაც წარმოსთქვით ყრილობაზე ბამატისა და მისი „კავკასის“ შესახებ. თქვენ სწერთ: — „კრინტი არ დამიძრავს საქართველოს ტერიტორიის შესახებ, რამდენადაც ვიცნობდი „კავკასს“ ეს საკითხი მაშინ დასმული არ იყო“ ვო და სხვ. — ეს სრულებით არ შეეფერება სინამდვილეს ბ-ნი ჭიაბრიშვილო და აი რატომ: თქვენ „კავკასის“ პოზიციას ჩვენს ყრილობამდე კარგათ იცნობდით, რადგან:

ა). ჩენი პოზიცია ამ საგანზე უკვე გამორკვეული იყო ყრილობამდე და გამოქვეყნებულიც „სამშობლოში“. ეს პოზიცია ჩვენ შემდეგ არც შეგვისუსტებია. ყრილობის პირველ საზეიმო სხდომაზედ, რომელსაც სხვა სტუმრებიც დაესწრენ ელ. პატარიძე საზეიმო სიტყვაშივე შეეხო „კავკასის“ პოზიციას საქართველოს ტერიტორიის საკითხზე. დაპგმო ეს პოზიცია, რამაც მხურვალე ტაში გამოიწვია თქვენის მონაწილეობით. ყრილობაზე რასაკვირველია არავინ შედავებია მას.

ბ). თქვენ თანამშრომლობდით იმ ორგანოში, სახელდობრ „ქართლოსში“, რომელმაც ჩვენს ყრილობამდე რამდენიმე თვით ადრე მიუთითა ქართველ საზოგადოებას „კავკასის“ საქართველოსათვის მავნე მოღვაწეობაზე.

გ). სწორედ თქვენ და ემუხვარი ბრძანდებოდით, რომ ჩენი დავა ბამატთან ტერიტორიალურ საკითხებზე გააფართოვეთ და მის წინანდეგ, საქართველოს საწინააღმდეგო მუშაობას დაუკავშირეთ.

თქვენ ეხლაც იგონებთ ბამატის ორგანოში „იმ საქმიანობას და ურთიერთობას, რომლის წარმოების პატივიც მქონდა ჩრდილოეთ კავკასიაში“ო. როგორ? ასე საპატიოთ და საამაყოთ მიგაჩნიათ „მენშევიკური“ მთავრობის მოხელეობა? და სხვებისათვის კი სამარცხვინოთ გამანათვისებელ ბრძოლის კოალიციაში ყოფნა ყველა ქართულ ძალებთან ერთად? მაგრამ როგორი ღირსეული წარმომადგენელი ბრძანებულხართ საქართველოს მთავრობის, ბან ემუხვართან ერთად, ეს იქიდან სჩანს, რომ ეხლა ბამატის ორგანოში სწერთ „ნაკლებად მაინტერესებდა რას აკეთებდა ბამატიო.“

2. თქვენ მიერ ყრილობაზე წარმოთქმული სიტყვები ბამატის შესახებ — ჩვენ მოვიყვანეთ ყრილობის მოკლე ანგარიშში, მაგრამ ჩვენ არ მოგვითავსებია ის რაც თქვენ სთქვით „კავკასის“ ქართველ თანამშრომლებზე, რომლებზედაც თქვენი ფილიპიკა ასე დაასრულეთ:

„კავკასის“ „უპასუხისმგებლო ქართველი თანამშრომლები ბედავენ და მოითხოვენ, რომ ჩვენ დავთმოთ საქართველოს უდავო მიწა წყალი. ჩვენ ვალდებული ვართ შევძახოთ ამ ვაჟბატონებს: ჩაჩუმდით, ნუ ბედავთ ქართველების სახელით ლაპარაკს“ო. ყრილობის ნაშუადღევის სხდომაზედ იქნებ თქვენი გონება ფხიზელი არ იყო და სისალით ვერ ისმენდა და თქვენი ენაც ამ არაფხიზელ გონებას ემორჩილებოდა, მაგრამ გვინდა ვირწმუნოთ, რომ თქვენი გონება ფხიზელი იყო როცა თქვენ კერძო წერილებსა სწერდით.

3. ჩვენ რასაც „გაწერთ“ ბ-ნო ჭიაბრიშვილო, მას კიდევ ვამტკიცებთ, არა მარტო ჩვენს მიერ შედგენილ „პროტოკოლით“ და დამსწრეთა დასტურით, არამედ თვით თქვენივე ხელით დაწერილი საბუთებით. ყრილობის პრეზიდიუმის ერთ წევრს, თქვენ წერილს წერთ ბ. ემუხვარის „კავკასში“ მოკალათების შემდეგ, რომელშიდაც ბ. ემუხვარის „კავკასში“ მოთავსებულ წერილს ასე ახასიათებთ: — „საზიზღარი წერილი ლადი ემუხვარისა“. შემდეგ თქვენ სწერთ: — „ზოგიერთი ამართლებს ემუხვარს იმით, რომ ემუხვარი... არისო (აქ ერთი მაგ-

არი ეპიტეტია ნახმარი), მაგრამ ყველაფერს უნდა ჰქონდეს თავის საზღვარი. ბოროტმოქმედებას ერის წინაშე არაფერი არ გაამართლებს. ემუხვარი მუდამ იყო და დარჩა... (აქაც ეპიტეტია, ორი სიტყვით, ცაგურისას ლექსიკონიდან, რომელსაც ჩვენს ბექდვითი ორგანოში ვერ მოვიყვანთ.)

თვით ჟურნალ „კავაზმა“ თავის ხელით მოიგლიჯა მასკა. აქამდის მუდამ გზავნიდნენ მრავალ ნომრებს და უკანასკნელი ნომერი კი არ გამოგზავნეს, ეხლა აშკარად ვიცით მათი სულისკვეთება. რას იტყვიან ეხლა ქართველები, რომლებიც დაუმეგობრდნენ ბამატს. თუ დარჩებიან ბამატთან, მაშ ამოუდგენ ემუხვარს გვერდში და დაარღვიეს ის სუსტი ძაფი, რომლითაც იყენენ ვაბამული ჩვენ ერთან. (ვსტოვებთ ავტორის სტილს. „კავკასიაში“ მას მშვენიერი სტილით აწერიანებენ)...

ეს წერილი დაწერილი გახლავთ თქვენ მიერ ბატონო ჭიაბრიშვილო, ჩვენი კონფერენციიდან ხუთი თვის შემდეგ.

4. ჩემს წინ დევს სხვა თქვენი წერილი, რომელსაც ახის ამა წლის 8 მაისის თარიღი. იმავე პიროვნებას, ე.ი. ჩვენი ყრილობის პრეზიდიუმის წევრს თქვენ სწერთ (აქაც ვტოვებთ თქვენ საკუთარ სტილს) „მე როგორც ვიყავი წინააღმდეგი ბამათისა და მისი თანამშრომლებისა აგრეთვე დავრჩი“. — შემდეგ ეხებით სოშოში გაჩენილ ბამატის მეგობრებს და ამ მოვლენას იმით ხსნით, რომ ისინი „მოწამლული არიან სახელებით ავალიშვილისა და კვინიტაძისა“ო და შემდეგ განაგრძობთ: —„რაც შეეხება ჩემ წერილზე, გიპასუხებ, აბა რომელ ქართულ პრესაში მიმეცა“ო. (ბ-ნი ჭიაბრიშვილი აქ თავისებურად შეუყურთხებს „ქართლოსს“, სადაც ის წერილებს ბექდავდა ამას წინეთ.) შემდეგ განაგრძობთ: „ჩემ წერილში არაფერ კარგს არ ნახავ ბამათისადმი, ფირიქით მე მიკვირს კიდევ როგორ დაბეჭდეს ჩემი წერილი, სადაც მათრახი ხვდება რედაქტორს და ჟურნალის პატრონს. საუბედუროთ არა მაქვს პრესა, რომ ყველას უპასუხო... მაგრამ ღმერთი დიდია დადგება დრო, როდესაც მაგ პოლიტიკურ სპეკულიანტებს ჩამოვახვეთ პირსაფარს.“

ამ წერილში ერთი წინადადებით — „მე როგორც ვიყავი წინააღმდეგი ბამათისა და მისი თანამშრომლებისა ეგრეთვე დავრჩი“ — თქვენ აღსატურებთ მას რაც თქვენ სთქვით ბამატისა და მისი თანამშრომლების შესახებ ყრილობაზე და რომლის უარისყოფასაც სცდილობდით „კავკასიაში“ ოთხ გვერდზე. ჩვენ იძულებული ვხდებით გამოვაქვეყნოთ და დავიმოწმოთ თქვენი კერძო წერილები, რადგან თქვენ საჯაროთ ნათქვამს უარყოფთ და ყველაფერს სიცრუეთ აცხადებთ. ეხლა როგორც ვხედავთ, თქვენ ბამატს და მის ქართველ თანამშრომლებსაც უწოდებთ პოლიტიკურ სპეკულიანტებს და ნილაბის ჩამოფხრეწით ემუქრებით! ამაზედ მეტი ჩვენ თქვენთვის არაფერი მოგვიწერია ჩვენი ყრილობის ოქმში.

ჩვენ არ მოგვყავს ბ-ნ ჭიაბრიშვილის და ემუხვარის წერილები სავსებით, თუმცა მათ პირადი ხასიათი არა აქვთ და მათივე ატეხილ

ბინძურ გამოლაშქრებას შეეხება. თუ მათი სურვილი იქნება შეიძლება დავსტამბოთ, მაგრამ „სამშობლო“ ასეთს ლიტერატურას ვერ მოათავსებს. ამიტომ შესაძლოა „კავკასს“ გაუგზავნოთ დასაბეჭდათ. ასეთი „მწერლობა“ ამ ჟურნალის ბუნებას უფრო მოუხდება და მიუღდება.

თუ ეს საკმარისი არ იქნება, კიდევ მეტს მოგახსენებთ ბ.ბ. ემუხვარო და ჭიაბრიშვილო, რადგან თქვენი ნათქვამი „ბამატსა და მის „კავკასზე“ კარგათ ახსოვთ ყრილობის დამსწრეთ. მართალია ბ. ემუხვარი ყრილობის წევრებს „მკედარ სულებს“ უწოდებს მაგრამ ღვთის მადლით ყველა ისინი ცოცხლები არიან და ცოცხალ სულებს წარმოადგენენ. ბ-ნი ემუხვარის დაფასებით მათი ყრილობაზე მოსვლა იყო სკოზი“. ასეთი გამოთქმა როგორც ვიცით უფრო შეეფერება უსულო საგნებს ან დავრდომილებს და სხვების მიერ ჩამოთრეულებს. ბ-ნი ემუხვარს და ჭიაბრიშვილს ნება აქვთ ასე დააფასონ თავიანთი ჩამოსვლა კონფერენციაზე, მაგრამ მათ არა აქვთ არავითარი უფლება ყრილობის სხვა წევრებზე ასე ილაპარაკონ, ვინაიდან, ისინი ყველანი ჩამოვიდნენ თავიანთი სურვილით და ხარჯით და უმრავლესობა 500 და ათასი კილომეტრის მანძილიდან. ბ-ნი ემუხვარისაგან ჩვენი ყრილობის წევრების ასე დახასიათება არ უნდა გვიკვირდეს. მან არამც თუ ჩვენი კონფერენცია. არამედ მთელი „ქართველი საზოგადოებრივობა“ მკვდრათ გამოაცხადა ბამატის ორგანოში. მაინც არ იქნება ინტერესს მოკლებული თუ აქ აღვნიშნავთ, რომ ასეთი „იდეოლოგია“ ჩვენი კონფერენციის და მთელი ქართული საზოგადოებრივობის შესახებ ბ. ემუხვარმა შეიმუშავა ბამატისა და მისი მოხელეების ღირებულებით. წინეთ კი სულ საწინააღმდეგო აზრი ჰქონდა ამ საკითხზედ.

ერთ ბანკეტზედ, რომელიც სოშოში მისულ ჩვენი კომიტეტის ერთ - ერთ წევრს გაუმართეს და რომელსაც დაესწრო სოშო - ოდენკურ-ვალენტინეის თითქმის მთელი ქართველობა, ბ-ნმა ემუხვარმა ასე დაახასიათა ჩვენი კონფერენციის დამსწრენი:

„მთელი ჩემი სიცოცხლე ახალგაზრდობასთან ვიყავი დაკავშირებული, მაგრამ ისეთი დინჯი, მტკიცე და გულწრფელი პატრიოტული ენტუზიაზმით აღვსილი ახალგაზრდობა, რომელიც მე ეროვნულ დემოკრატიულ ყრილობაზე გავიცანი — მთელი ჩემი მოღვაწეობის დროს მე არასოდეს მინახავსო.“ ბამატის კარნახით ეხლა ის „მკედარ სულებათ აცხადებს სწორედ ამ წრეს და ამ აზრ აბნეულობას ემუხვარი „აკადემიურ და კულტურულ მოღვაწეობას“ უწოდებს.

თქვენ ორთავენი მოწვეული და ყრილობაზედ დაშვებული ბრძანდებოდით ბ-ნი ალ. ასათიანის პროტექციით. თქვენგვარი იდეურად ორჭოფი და გაურკვეველი პირების პარტიულ ყრილობაზედ მოწვევისათვის ბ. ასათიანს მართლაც რომ საყვედური ეკუთვნის, მაგრამ არა თქვენის მხრივ. თქვენ ბოროტად გამოიყენეთ ბ-ნი ასათიანისა და ჩვენი წრის ნდობა და სტუმართმოყვარეობა.

ყოველივე ზემოთ მოხსენებულს, რომ თავი მოუყაროთ (მრავალია კიდევ, რომლებსაც ჩვენ აქ არ შევხებხვართ), ჩვენ დავინახავთ,

რომ თქვენ ბ. ბ. ემუხვარო და ჭიაბრიშვილო, დაგისახავთ მიზნად ყოველივე ქართული საქმის გამასხარავება და ლაფში ამოსვრა, მაგრამ თუ ცოტათი მაინც ჩაუკვირდებით თქვენს საქციელს, დარწმუნდებით, რომ თქვენ ვერავის ვერ ამასხრებთ და ვერც სვრიით, გარდა თქვენი საკუთარი თავისა.

გრ. აბულაძე

ავგისტოს ყრილობის მდივანი.

აქა და გამათისა საქმენი საზმირონი

ჩვენი კავკასიის „გმირის“ ბამატის პოლიტიკური ფიზიონომიის სრულწარმოსადგენად საჭიროდ მიგვაჩნია ჟურნალ „დამოუკიდებელ საქართველო“-ში მოთავსებული მეტად საყურადღებო წერილი, ბამატის წარსულს რომ შეეხება, მთლიანად მოვიყვანოთ. ჩვენ მხოლოდ ეტაპებად ვყოფთ მის საქებად მოღვაწეობას და საჭირო ყურადღების მისაქცევად შევხაზს უსვამთ მისი საქმიანობის უმაღლეს მწერვალებს.

ორიოდე გზა-კვალ არეულმა ქართველმა ბ-ნი ჰაიდარ ბამატი თავის ლიდერად გამოაცხადა და კავკასიის დიდი პატრიოტის ატესტატიც ჩააბარა. ამ პატრიოტობის ფასი და ღირებულება კარგად იციან ჩვენმა მკითხველებმა, მაგრამ ზედმეტი არ იქნება ბამატის ქართველთაყვანისმცემელთ ერთხელ კიდევ გავახსენოთ ამ „პატრიოტის“ განვლილი გზა, რომელიც მისი ნამდვილ ბუნების საუკეთესო დასურათებას წარმოადგენს.

როგორც ვიცით, ჰაიდარ ბამატი იყო კავკასიის მეფის ნაცვლის კანცელარიის მოხელე და წლებზე ფეხს იდგამდა, რომ რუსეთისადმი დიდი ერთგულება დაემტკიცებია და მით კარიერის გასაკეთებელი გზა გაეკაფა. ამის ნათელსაყოფად საკმარისია მოვიყვანოთ ერთი პატარა ამონაწერი იმ წერილიდან, რომელიც მან 1911 წელს მოათავსა კვირეულ ჟურნალ „ვ მირე მუსულმანსტვა“-ში:

ბამატი რუსოფილი

„მე შეურყევლად მწამს, რომ ისტორიულმა ბედმა სამუდამოდ და განუყრელად შეაკავშირა რუსეთის მუსულმანობა რუსეთთან და ასევე გადაპრით განაცალკევა იგი დანარჩენ მეზობლებისაგან. მუსულმანობის მთელი შემდგომი წინსვლა პროგრესის გზაზე მე არ შემიძლია წარმოვიდგინო სხვანაირად, თუ არა მჭიდრო და ძმურ ერთობაში რუსეთის ხალხთან“.

თუ ვისი პატრიოტია ამ სტრიქონების ავტორი — კავკასიის მთლიანად, თავისი სამშობლო მთის თუ რუსეთის, ეს მკითხველმა განსაჯოს.

ჩერქეზის ნაბადში ოსმალთს ფესკით აფხაზეთისკენ

1917 წელში რუსეთი ააფორიაქა რევოლუციის ქარიშხალმა. რუსეთის საზღვრებში მოქცეულმა ჩავრულმა ერებმა დრო იშოვეს და რუსეთს ჩამოცილდნენ. ჰაიდარ ბამატი თავის სამშობლოში გაიხიზნა. მან მყისვე ფერი იცვალა, მთის პატრიოტის ნაბადი წამოისხა და ამ პატრიოტობის დასამტკიცებლად საქართველოს აუტება ტერიტორიალური დავა და აფხაზეთი მოსთხოვა. 1918 წელში მან საქართველოს ეროვნულ მთავრობას ასეთი ნოტიე მიმართა:

„ჩემ მიერ მიღებულია ნამდვილი ცნობები, რომ საქართველოს მთავრობის აგენტები აფხაზეთში აწარმოებენ პროპაგანდას, რომელიც მიმართულია კავკასიის მთიელთა კავშირის რესპუბლიკის და მასთან მეგობრულად განწყობილ ოსმალეთის წინააღმდეგ. (ხაზი ჩვენია).

აფხაზეთში გამოცხადებულია 28 წლიდან დაწყებული ახალგაზრდათა მობილიზაცია, რომელიც მიმართულია ოსმალეთის წინააღმდეგ. ოსმალეთის მოქალაქეთ, რომელნიც აფხაზეთის ტერიტორიაზე იმყოფებიან, იჭერს და მათ მეტად ცუდათ ეფყრობა აფხაზეთში მყოფი ბ-ნ ჯუღელის ქართველი რაზმი. აფხაზებს ეს რაზმი ძალით ანაირალებს, იარაღი კი საქართველოში იგზავნება.

კიდევ გასული წლის სექტემბერში კავკასიის გაერთიანებულ მთიელთა მეორე ყრილობაზე ქალაქ ვლადიკავკაეში აფხაზეთი ფორმალურად შევიდა მთიელთა კავშირის შემადგენლობაში, განსაკუთრებულ უფლება-მოსილ დელეგაციის საშუალებით, რომელიც მივლინებული იყო აფხაზეთის სახალხო საბჭოს მიერ, და დღეს აფხაზეთი შეადგენს ნაწილს კავკასიის მთიელთა კავშირის რესპუბლიკას... (ხაზი ჩვენია).

ვიღებ რა ამას მხედველობაში, ჩემი მთავრობის სახელით კატეგორიულ პროტესტს ვაცხადებ საქართველოს მთავრობის კერძო აგენტების და სამხედრო ნაწილების ცდების წინააღმდეგ, რომ აფხაზეთი ჩამოაშორონ მთიელთა კავშირს, რომლის შემადგენლობაში ის თავის სურვილით და აფხაზეთის ხალხის ნებაყოფლობით შევიდა.

ჩრდილო კავკასიის და საქართველოს ხალხთა შორის მეგობრულ და კეთილ - მეზობლურ განწყობილების შენარჩუნების მიზნით მე ვითხოვ თქვენ განკარგულებას, რათა ქართველი სამხედრო ნაწილები და უკონებლივ გაყვანილ იქნენ აფხაზეთის საზღვრებიდან“ (ხაზი ჩვენია).

ბ-ნ ბამატის ქართველ ყმებს ეს მიაჩნიათ ალბად კავკასიის დიდ პატრიოტობად და კავკასიის ერთა შორის კეთილმეზობლობის განსამტკიცებელ საშუალებად.

ბამატ ... იანი — ნამგალ-ჩაქუჩიანი

1919 წელში ჩრდილოეთ კავკასია ააოხრეს დენიკინის ჯარებმა და ხელახლავ მონობაში ჩააგდეს ახლად განთავისუფლებული მთის ტომები. ამის შემდეგ ბ-ნი ბამატი ტფილისში მოგვევლინა, როგორც ჩრდი-

ლოეთ კავკასიის თავდაცვის საბჭოს დიპლომატიური წარმომადგენელი და საქართველოს თხოვდა დახმარებას. ამასობაში დენიკინს ბოლშევიკებმა შემოუტყის, განდევნეს და გაბატონდნენ დაღესტანში. **ბამატმა ხელახლავ იცვალა ფერი, იგი გაწითლდა და დაღესტნის რევკომის წარმომადგენლობა მიიღო, უბრალოდ რომ ვთქვათ გაბოლშევიკდა.** (ხაზი ჩვენია).

1920 წლის აპრილის 28 დილით ტფილისში ცნობა მოვიდა, რომ გასული ღამის განმავლობაში ბოლშევიკური წითელი არმია შემოესია აზერბეიჯანს და კომუნისტური ხელისუფლება დააწესა ბაქოში. იმავე დღეს ბ-ნი ბამატი ტფილისის ხელისუფლების ნებართვით შეუერთდა პირდაპირი მეთუღლით ბაქოს და გამოეხატა თავმჯდომარის მოადგიულეს ჰამიდ სულთანოვს. აი სიტყვა სიტყვით ეს ბაასიცი:

გული სულთან და ბამატი სულთანოვთან

„ბამატი: ვინ ლაპარაკობს?

სულთანოვი: ლაპარაკობს აზერბეიჯანის რევკომის თავმჯდომარის მოადგილე ჰამიდ სულთანოვი.

ბამატი — ლაპარაკობს დაღესტანის რევკომის წარმომადგენელი ჰაიდარ ბამატი. დაღესტანის საქმეების გამო მინდა ველაპარაკო აზერბეიჯანში მივლინებულ დაღესტანის რევკომის წარმომადგენელს ანდრეევს. გთხოვს ჩრდილოეთ - კავკასიის თავდაცვის საბჭოს ყოფილი დიპლომატიური წარმომადგენელი საქართველოში, გამოუქმახეთ ამხანაგ ანდრეევს. ცხოვრობს მეტროპოლში. თქვენ გთხოვთ მონახოთ, ვინმეს საშვალეობით გადასცეთ ჩემი თხოვნა დაღესტანის წარმომადგენელს ანდრეევს. გთხოვთ მომცეთ ინფორმაცია მდგომარეობის შესახებ აზერბეიჯანში და დაღესტანში.

სულთანოვი — გუშინ დილით პირადათ მე წარუდგინე ულტიმატუმი (იგულისხმება — აზერბეიჯანის ეროვნულ მთავრობას. რედ.) აზერბეიჯანის კომუნისტური პარტიის სახელით, რომ ხელისუფლება გადაცემოდა აზერ. კომ. პარტიას; ვადათ დაუნიშნე საღამოს 7 საათი. პირადათ ჩემთან ხანგრძლივი ლაპარაკის შემდეგ პარლამენტმა საღამოს 5 საათზე გამოკყო ექვსი პირისაგან შემდგარი კომისია. ამ კომისიამ პასუხის მოსაცემად მიმიწვია ჯეევანშირის ბინაზე, სადაც მოვთხოვდი ხელისუფლების დაუყოვნებლივ გადმოცემას. ჩემი გადაჭრილი მოთხოვნის შემდეგ კომისია დასთანხმდა და წავიდა პარლამენტში მოსასხენებლად. პარლამენტმა საგანგებო სხდომაზე დაადგინა: გადაეცეს ხელისუფლება კომუნისტურ პარტიას, ვინაიდან საქმე წაგებულა. მე მხარს მიჭერდა მთელი არმია და ფლოტი, რომ პროლეტარიატზე არაფერი ესთქვათ. სწორედ 12 საათზე ხელისუფლება გადმოგვეცა ჩვენ. ნარიმანოვის აქ არ ყოფნის გამო, იგი მივიღე მე, როგორც სამხედრო რევოლუციონური კომიტეტის წევრმა.

ბამატი: — საღამო ამხანაგ ნარიმანოვს; გთხოვთ გადასცეთ მას, რომ დააჩქაროს ჩემი ანდრეევთან მოლაპარაკება. გთხოვთ უფრო სრულ-

ლი ინფორმაცია მომცეთ ქალაქის მდგომარეობის შესახებ. რა ბედი ეწვიათ ყოფილ მინისტრებს?

სულთანოვი: — არავითარი ექსცესები, არავითარი სისხლის ღვრა არ ყოფილა. ამ წუთში ქალაქში სრული სიწყნარაა. ჩვენი წითელი ნაწილები უტევენ სომხებს, აიღეს ევლახი და იმედი გვაქვს, რომ ქართველი პროლეტარიატი მიჰყვება მათ მაგალითს; რაც შეეხება დაშნაკ-ცაკანების ხელისუფლებას, ჩვენ მას ავიღებთ იარაღის ძალით. ჩვენ სრული გარანტია გვაქვს, რადგან იმედებს ვამყარებთ ას ოთხმოც ათასიან არმიას, რომელიც ამჟამად აზერბეიჯანში იმყოფება. გილოცავთ რევოლუციურ ხელისუფლების სახელით, რომ ხელისუფლება გადმოვიდა ჩვენს მხარეზე სრულიად სისხლის დაუღვრელად.

ბამატი: — გმადლობთ ცნობებისათვის. გილოცავთ, ძალიან მიხარია. ვერ გავიგე თქვენი ლაპარაკი სომხების წინააღმდეგ; სად ხდება ეს? რა ცნობები გაქვთ დალესტანიდან, სად არის ნარიმანოვი? თუ გაქვთ ტელეგრაფი შურასთან (თემირ-ხან-შურა. რედ.). გთხოვთ მომიწყობოთ პირდაპირი მავთულით მოლაპარაკება ანდრეევთან, ჩვენს წარმომადგენელთან აზერბეიჯანში. თუ შეიძლება პირდაპირი მავთულით შეუერთდე შურას? თუ უშვებთ პირდაპირ მატარებელს ტფილისისაკენ? როგორ შეიძლება ჩამოვიდე მანდ?

სულთანოვი: — თქვენ გელაპარაკებათ სახალხო კომისარი, აზერბეიჯანის რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა მინისტრი ჰამედ სულთანოვი. ევლახისა და ნუხის გზით უტევენ სომხებს. ამ ჯარის მიზანია ანატოლიასთან შეერთება. დალესტანში სწარმოვებს დანგრეულ სახლების აღდგენა, დიდი თანხები იღება დანგრეულ კერათა აღსადგენად. ნარიმანოვი პიატიგორსკშია, ერთი კვირის შემდეგ აქ იქნება. ანდრეევი წავიდა (წითელი ჯარის შემოტევამდე) დალესტანში, აზერბეიჯანში მომხდარ გადატრიალებამდე. ვფიქრობ, რომ 3—4 დღეში აღსდგება მიმოსვლა ტფილისთან.

ბამატი: — დიდათ გმადლობთ ინფორმაციისათვის; მინდა კავშირი მქონდეს თქვენთან. თუ ხვალ დრო იპოვოთ, გამომიძახეთ პირდაპირი მავთულით. **გართმევ ხელს, გისურვებ გამარჯვებას.** (ხაზი ჩვენია)

სულთანოვი: — მე ყოველთვის რეკომში ვარ, ყოველთვის შეგიძლიათ გამომიძახოთ. როგორი მდგომარეობაა ტფილისში? აზერბეიჯანის ამბებმა როგორ იმოქმედა ყორდანის მთავრობაზე?

ბამატი: — ტფილისი გარეგნულად წინანდებურად არის. მდგომარეობის შესახებ რაიმე გიპასუხო მეძნელეა თქვენთვის გასაგებ მიზეზების გამო. ქალაქში ხმები არ არის საკმაოდ გავრცელებული, გაზეთებში მოკლე ცნობაა. ხვალ მოვილაპარაკოთ. გართმევთ ხელს, ნახვამდის.

სულთანოვი: — აბა ასე, ჯერ-ჯერობით, გისურვებთ ყოველივე კარგს.

ახალი ფერისცვალება.

მე-3-მედან მე-2-რე ინტერნაციონალისაკენ.

იმავე წლის ზაფხულის ბოლოში საქართველოში ჩამოვიდა მეორე ინტერნაციონალის დელეგაცია; ბამატი იმავე წაშში სოციალისტურ ტყავში გაეხვია და ამ დელეგაციას განსვენებულ ცალიკოვთან ერთად მემორანდუმი წარუდგინა. ამ უკანასკნელზე მას ხელი უწერია: „მთიელთა კავშირის რესპუბლიკის დამოუკიდებელ სოციალისტთა წარმომადგენელი ჰაიდარ ბამატი.“ ამ მემორანდუმში აღწერილია მთიელთა სამწუხარო თავგადასავალი — რუსეთის მიერ დაპყრობა, რევოლუციის შემდეგ რესპუბლიკის დაარსება, დენიკინის ჯარების შემოსევა, ბოლშევიკების ბრძოლა უკანასკნელის წინააღმდეგ და მთიელების აჯანყება დენიკინის წინააღმდეგ. შემდეგ მემორანდუმის ავტორები განაცხადობენ:

„მთიელ ხალხების აჯანყებით სარგებლობა მოინდომა აზერბეიჯანის მუსავატურმა მთავრობამ, რომ იმპერიალისტურად გაემრავლებია თავისი სამფლობელო დაღესტანის შეერთებით. პირდაპირ უშუალოდ ბრძოლა ვერ გაბედა აზერბეიჯანის მთავრობამ, რომ არ გაეფუჭებია დამოკიდებულება ანტანტასთან, რომელიც დენიკინს უჭერდა მხარს. მან აავსო დაღესტანი თურქებით ნური ფაშის მეთაურობით, რომ თურქების საშუალებით განეხორციელებინა თავისი იმპერიალისტური ამოცანა. თურქები სარგებლობდნენ მუსავატური მთავრობის დახმარებით, ბოლშევიკები კი საბჭოთა რუსეთის. ორივე ეს ჯგუფი შეერთდნენ მთიელთა დემოკრატიულ, გამანთავისუფლებელ მოძრაობის წინააღმდეგ და, რადგან მათ განკარგულებაში იყო დიდი მატერიალური საშუალებები, გაიმარჯვეს.“ შემდეგ როგორც მემორანდუმი მოგვითხრობს, თურქები და ბოლშევიკები დაეტაკნენ ერთმანეთს; ბოლშევიკებმა გაანადგურეს თურქები და ისინი ნური ფაშასთან ერთად იძულებული გახდნენ, გაქცეულიყვნენ დაღესტანიდან. ამნაირად დაღესტანი გადაიქცა ბოლშევიკების სათარეშო ასპარეზად. მემორანდუმში აღწერილია დაღესტანში ჩადენილი მხეცობა იმ ბოლშევიკური ხელისუფლებისა, რომლის წარმომადგენელი სულ ახლო წარსულში თვითონ ბამატი ბრძანდებოდა. ქვევით იმედია გამოთქმული, რომ შორს არ არის ის დრო, როდესაც მთის ხალხი ერთსულოვანი აჯანყებით უპასუხებს ბოლშევიკებს და მთის რესპუბლიკის სოციალისტები შეეცდებიან შესაფერი მიმართულება მისცენ ამ აჯანყებას:

„ჩვენ, მთიელთა ხალხის სოციალისტური ავანგარდი, — განაცხადობენ მემორანდუმის ავტორები, ე.ი. ცალიკოვი და ბამატი — გამოვხატავთ რა მშრომელ მასების ინტერესებს, ჩვენ ისტორიულ ამოცანათ ვთვლით, გავაფორმოთ გამანთავისუფლებელ მოძრაობის ეგ სტიქიური პროცესი დემოკრატიზმის საფუძველზე სოციალიზმის მოლოდინში, რომელიც შეადგენს ჩვენი ეპოქის უახლოვებულ მსოფლიო მიზანს.

„ჩვენ ვფიქრობთ, რომ დემოკრატიული სკოლა არის უსაქიროების და აუცილებელი ეტაპი სოციალიზმის სამეფოში შესასვლელად.

თვითუფლები ხალხის მშრომელი მასების თვითგანმტკიცება მათ სახელმწიფოებრივ სუვერენობაში ჩვენ მიგვაჩნია დემოკრატიზმის უმაღლეს გამოხატულებად.

„თავისუფალი კავშირი თავისუფალ ხალხთა — დიდთა თუ პატარათა — მიგვაჩნია კაცობრიობის ბრწყინვალე მომავლად.

„ამ მომავლის გამოამქედელია მსოფლო პროლეტარიატი...“
(ხაზი ჩვენია.)

„მოგესალმებით რა კავკასიის ნიადაგზე დასავლეთ ევროპის სოციალისტურ მოძრაობის წარმომადგენლებს, ჩვენს მასწავლებლებს კაცობრიობის განმანთავისუფლებელ ბრძოლის საქმეში, იმედს გამოვსთქვამთ, რომ ჩვენი ხმა იმ ბრძოლის შესახებ, რომელსაც ჩვენ ვწარმოებთ კავკასიის მთების მიყრუებულ ღრეებში ხალხის თავისუფალ ნებისყოფის ძალადობის და ჩავკრის წინააღმდეგ, — თქვენ მიერ მიწვდენილი იქნება დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატის ყურამდე, იმ პროლეტარიატის, რომელიც ჩვენს დროში ყველა ღირებულებათა და გაწამებულ კაცობრიობის ყველა უკეთესი იმედების ერთად ერთი მატარებელია“... (ხაზი ჩვენია). აქ ვხედავთ ბ. ბამატს, როგორც დასავლეთ ევროპის სოციალისტურ და დემოკრატიულ მოძრაობის დიდ თავყვანისმცემელს. იმ დროს იგი პროტექციასაც კი ეძებდა, რომ როგორმე მეორე ინტერნაციონალში შეეყო თავი, მაგრამ მისი ცდა მრავალ მიზეზების გამო უშედეგოთ დარჩა.“

ხან ასე და ხან ისეო, აბა ჩემო ბამატეო!

ბან დ. ჭიაბრიშვილმა სთხოვა ჩვენი ჟურნალის სარედაქციო კოლეგიის ერთ-ერთ წევრს მისთვის დაგვეთმო ბამატის პოლიტიკური ფიზიონომიის აღწერა ჩვენს ჟურნალში, და გვპირდებოდა მისგან პირბადის ჩამოხსნას, მაგრამ... თვითონვე მოჰყვა ბამატის ბადეში და თავისი საკუთარი პირბადე აიხადა. საინტერესოა, ემცნო თუ არა მას ამ წერილში დახასიათებული ფიზიონომია?

სჩანს ბ-ნ ეჭუხვარს გარდა სხვებსაც სცოდნიათ ბამატის მოღვაწეობის ის საყურადღებო ეტაპები რომელთა შესახებაც მან ჩვენს ყრილობას დაწვრილებით უამბო.

ოცლა ექვსი მაისის აღმსახაული

წელს შესრულდა ოცი წელი დღიდან ქართველი ერის სახელმწიფოებრივი ცხოვრების დამოუკიდებლობის აღდგენიდან. ეს დღი დღე წელს შეხვდა ახალი სტილით ამალლების დღეს. ცხადია ამ დღეს ყოველი ქართველი სამშობლოში თუ უცხოეთში მყოფი, სულიერად ამალღებოდა და ერთხელ კიდევ სასოებით წარმოიდგენდა და განიცდიდა ამ ოცი წლის მანძილზედ ქართველი ხალხის მიერ განცდილ სი-

ხარულსა და ბედნიერებას, მწუხარებასა და უბედობას. პარიზის ქართველთა კოლონიამ საგანგებოდ აღნიშნა ეს დიდი ეროვნული დღე. მან გამართა ქართული კონცერტი საფრანგეთის აერო კლუბის დარბაზში, რომელსაც დიდძალ ქართველობას გარდა მრავალი უცხოელიც დაესწრო. მართალი უნდა ითქვას, ასე ცოცხლად, მდიდარი სამუსიკო პროგრამით 26 მაისი არას დროს არ ჩატარებულა. კონცერტი გაიხსნა „დიდების“ აღსრულებით ბ-ნ პავლე მოსულიშვილის ლოტბარობით. გუნდს შეადგენდნენ უკრაინელები და ქართველები (25 კაცი) მშვენივრად გავარჯიშებული ხმებით და წყებით. ამის შემდეგ ყოფილმა ელჩმა ბ. ა. ჩხენკელმა წარმოსთქვა სადღესასწაულო და მისასალმებელი სიტყვა, რომელსაც მოჰყვა ჩვენი მეზობელი ქვეყნების წარმომადგენელთა მისასალმებელი სიტყვები.

უკრაინელების კომპოზიტორმა ბ. პონომარენკომ შეასრულა უკრაინულ ენაზე „მისალმება საქართველოს“ და „ნეტავი გოგო“ ფალიაშვილის ვარიანტი. ფალიაშვილისავე კახური „ნანა“ და ფოცხვერაშვილის „ვახტანგ მეფე“ გუნდმა ასრულა პ. მოსულიშვილის ლოტბარობით. ლოტბარები საზოგადოებამ ტაშის ცემით დააჯილდოვა და სიმღერებიც გაამეორებინა. შემდეგ გამოვიდნენ სცენაზე ქ-ნი ჭოლაძე-პოლე, ქ-ნი ვაჩნაძე-კოსტი, და ქ-ნი ვაჩნაძე-სტრალბერგი. პირველმა შეასრულა ბალანჩივაძის რომანსი „ნანა შვილო“, მეორემ არაყიშვილის რომანსები, მესამემ პიანოზე შეასრულა ბ. გაშის აკომპანიმენტით ვიოლონჩელზე თაქთაქიშვილის „ნანინა“. შემდეგ ჩვენმა მომღერალმა ბ. მ. დარიალ-ნანობაშვილმა საუცხოვოდ შეასრულა „ურმული“ და სხვა მისი ჩვეულებრივი სიმღერები. დასახელებულმა პირებმა არტისტულად შეასრულეს ქართული მუსიკა და უხვი ტაშის ცემით იქმნენ დაჯილდოვებულნი. პროგრამის ბოლოში ბ. პ. მოსულიშვილმა, გუნდის დიდი აღფრთოვანებით და ენტუზიაზმით, პირველად შეასრულა მის მიერ დაწერილი სიტყვები და მუსიკა რუსთაველის საიუბილეოდ, სათაურით:—„ხოტბა რუსთაველს“—ოთხ-ხმოვან წყობით. თავის სოლოებით, დუეტებით, გუნდის მსვლელობით პიანოზე აკომპანიმენტთან ერთად. აღსანიშნავია ქართული რესიტატივი, შუა საუკუნეობის დროისა, რომელიც „ხოტბის“ შესავალში შეასრულა ბ. გ. კობალაძემ. „ხოტბა“ ამოქსოვილია თამარ მეფის დროის ქართულ მელიოდიებზე და დამსწრე საზოგადოებაზე დიდი შთაბეჭდილება იქონია: ავტორს თავის ქმნილება მხურვალე ტაშის ცემით გაამეორებინეს.

„ხოტბის“ შინაარსი:

რესიტატივი: უცვლელია ქართლის გულში
სახელი შენი მგოსანო,
რაც პირნათლად გვიანდერძე
უკვდავია სანეტარო.

მიჯნურობის ოქროს ჩანგზე

ააქლერე მთა და ველი,
ადამიანს რომ დამლერე
სიყვარული უღეველი.

გუნდი: შევასხათ ხოტბა რუსთველსა,
სიყვარულთან განუყრელსა!

დუეტი და სოლო: სიბრძნე - სიტყვით სხივოსანსა,
დიდებულსა კალმოსანსა,
და მის „ვეფხისტყაოსანსა“
ჭირ - ვარამში დროს გამტანსა

გუნდი: ვაქებდეთ!

დუეტი: უკვდავების წყაროა,
საუნჯე ტურფა ქვეყნისა,

გუნდი: ომში და ლხინში წარმტაცი,
დიდება ქართველ ერისა;

დუეტი: გიხსენიებს მაღლიერი
სამშობლო და ყველა ერი, დიდებით,

გუნდი: დიდება!

სოლო: მაშ, გაუმარჯოს,
შენ საქართველოს
მრავალ ჟამიერ!

გუნდი: შოთას სამშობლოს მრავალ ჟამიერ!
ჩვენს ტურფა ქვეყანას მუდამ ჟამიერ!

ქართული კულტურული მუშაობა

ნეპოლის ინსტიტუტში

ჩვენი თანამემამულის შალვა ბერიძის ნაყოფიერ მუშაობამ ნეპოლის უმაღლეს აღმოსავლურ ინსტიტუტში უკვე მიიქცია იტალიურ შესატყვის წრეთა ყურადღება.

უწინ მცდებულები და მივიწყებული კავკასიოლოგიის კატედრა, ქართველი სწავლულის აქტიური და ნიჭიერი ხელმძღვანელობით გამოცოცხლდა, განახლდა, ამოქმედდა.

დასახელებულ ინსტიტუტში ბ-ნმა ბერიძემ შეჰქმნა მსმენელთა ფართო წრე, რომელშიაც სპეციალურად არკვევენ და ამუშავებენ კავკასიის საკითხებს — ეთნოგრაფიული, ლინგვისტური და ისტორიულ - არქეოლოგიური თვალსაზრისით. მისახვედრია, რა დიდი მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს იტალიელთა ამგვარ მეცადინეობას კავკასიის ერების გაცნობისა და მათთან დაახლოვებისათვის!

ამავე დროს შ. ბერიძე თავად ჰკრეფს აქა იქ მიმოზნეულ მასალებს კავკასიის მოსახლეობათა შესახებ. ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში მან აღმოაჩინა საამისო სხვა და სხვა სახის ნაწერები და მათზედ გამოსცა რამოდენიმე წიგნაკი იტალიურად და ფრანგულად. ამ გვარ კვლევას ხელი შეუწყო იმ გარემოებამაც, რომ ნეაპოლის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკას შეეძინა რამდენიმე იშვიათი ქართული მანუსკრიპტი, რომელნიც ამხნობამდის ინახებოდნენ ნეაპოლის ახლო მდებარე კაპუცინების მონასტერში.

ბერნარდო მარია და ნაპოლი — კაპუცინების ორდენის მისიონერი (1630—1707.) იმყოფებოდა როგორც მქადაგებელი საქართველოში 1670 დან 1680 წლამდე. კარგა შეუსწავლია ქართული ენა. შალვა ბერიძეს აღმოუჩენია ამ მონაზონის ორი ნაწერი ქართულად: 1) **დღიური**, და როგორც მისი დამატება, 2) დიალოგი ორ ქართველს შორის. ამ ორთავე ნაწერს შ. ბერიძე არკვევს ინსტიტუტის ბიულეტენში (ცალკე გამოცემით) ფრანგულ ენაზე. დღიურში კათოლიკე მისიონერი იფონებს თავის ყოფნას საქართველოში, ქებას ასხამს ქართველებს მათი ღრმა რწმენისა და ქრისტიანობის დაცვისათვის. მისი სიტყვით, ქართველები მუდამ დიდ სტუმართმოყვარეობას იჩენდნენ უცხო მისიონერებისადმი. თვინიერ ამ ღირსებისა, იტალიელი კაპუცინის დაკვირვებით ქართველები ხალისით ეტანებიან სწავლას, მათ შორის არიან გამოჩენილი მწიგნობარნი და საზოგადოდ, როგორც ერი, არის უხვად დაჯილდოებული ნიჭით.

დიალოგში მისიონერ ბერნარდოს მოჰყავს საუბარი მართლმადიდებელ „ქალაქის ეპისკოპოს“ თეოფილესა და ქართველ კათოლიკე მისიონერ ვინმე დიმიტრის შორის. ეს საუბარი დამთავრებულია მართლ-მადიდებელის შერცხვენითა და დამარცხებით, რასაც შედეგად მოჰყოლია „მოქცევაი თეოფილესი“. შალვა ბერიძეს წიგნაკი სამწუხაროდ არ არკვევს, რა პუნქტებში ძლეულა „ქალაქის ეპისკოპოსი“, ეს კი ინტერესს არ იქნებოდა მოკლებული არაც თუ ამჟამად, რადგანაც ყოფილა შემთხვევები, როცა „დიალოგს“ ეწვიან ორივე მხრივ გასაოცარი უვიცნი!

მეორე წიგნაკში —

შალვა ბერიძე მოკლედ არკვევს ორი მწერლის ნაწერს სახელგანთქმულ იმამზე: ფრანგი დრამატურგის პოლ მორისის და იტალიურ

მკვლევარის პიეტრო ზოკონ-ისას. ბროშურას დართული აქვს ბიბლიოგრაფია შამილზე.

სასარგებლოდ მიმაჩნია აქვე ვამცნო მკითხველებს, რომ ცალკე წიგნაკად არის გამოცემული (ფრანგ.) ამავე ჩვენი სწავლულის საინტერესო მოხსენება ბიზანტოლოგიის კონგრესზე რომში 23 ოქტომბერს 1936 წელს წაკითხული ამ სათაურით: ბიზანტია, რომი და კავკასია.

• რ. ინგილო

ლევინის სასაფლაოზე

კვირას, მაისის 29-ს ლევინის სასაფლაოზე ქართველთა თანდასწრებით მოხდა ნეტარხსენებული ქ-ნ ევა ჯიბლაძის ძეგლის გახსნა. ამ კეთილ საქმეს დაუკავშირეს და გადაიხადეს იქვე, საქართველოში დახოცილთა სამოქალაქო პანაშვიდი. ასევე მოხდა შარშანაც განსვენებულ დ. შარაშიძის ძეგლის გახსნასთან დაკავშირებით.

ზოგიერთ პოლიტიკურ მოღვაწეთ ჩვეულებად გადაექცათ ამ პანაშვიდებზედ საფლავის წინ გრძელი სიტყვები წარმოსთქვან პარტიული პროპაგანდის მიზნით. შარშან ასეთი შეუფერებელი როლი ახალგაზრდა ბ. ბლიაძემ იკისრა, წელს კი ბ. რ. არსენიძემ, რომელმაც სრულიად უადგილოთ, სოც. დემ. პარტიის 50 წლის ისტორია მოიგონა და ეს თავის პარტიის ისტორია ჩვენი ერის ისტორიად გაასალა.

დახოცილთა და მკვდართა სულების პატივისცემა ფრიად კეთილშობილი და საპატიო საქმეა და ჩვენი ადამიანური და ეროვნული მოვალეობაც. მაგრამ ამასაც თავისი წესი აქვს და როცა ამ წესს დასცილდება, ის უპატივცემლობად იქცევა. შეუფერებლად და მიუღებლადაც მიგვაჩნია ჩვენს ეროვნულ ბრძოლებში დახოცილთა პანაშვიდი აქ რომელიმე ძეგლის გახსნას დაუკავშიროთ შემთხვევით, რომ ამას აწყობდეს რომელიმე პარტია კერძოდ და ისიც პარტიული პროპაგანდის მიზნით. ჩვენ ვშიშობთ, რომ ეს ჩვეულებად არ გადაექცეს ამ წრეს.

საჭიროდ მიგვაჩნია დახოცილთა მოსაგონრად დაინიშნოს ამისათვის შესაფერი ერთი დღე წლიურად, რომ ამ დღეს აწყობდეს, ჩვენი ეროვნული და სარწმუნოებრივი ადათებისა და ტრადიციების მიხედვით ქართული კოლონიის გამგეობა, ამისათვის შესაფერ ადგილზე და საჭირო წესების დაცვით; რომ ქართველთა უმრავლესობას შეეძლოს დასწრება და დახოცილთა სულების მოგონება - პატივისცემა.

სამშობლოსა, ერისა და სარწმუნოებისათვის თავდადებულთა მარადიული სულები მხოლოდ ასეთი პანაშვიდის ღირსნი არიან.

ელ. პატარიძის მოხსენება

ამა წლის 6 თებერვალს, კვირას, კათოლიკ სტუდენტთა დარბაზში, ბ-ნი ალ. ასათიანის თავმჯდომარეობით ელისე პატარიძემ წაიკითხა მოხსენება: „დემოკრატია, პარლამენტარიზმი და რეჟიმის საკითხი“. მომხსენებელმა პრაქტიკული მაგალითების მიხედვით დაწვრილებით განიხილა ამ თემასთან დაკავშირებული საკითხები. სათანადო ობიექტივობით აღნიშნა დემოკრატიისა და პარლამენტარიზმის სუსტი და უვარგისი მხარეები, რეალური ცხოვრების მიერ მიუკარგებელი და გაუმართლებელი. მომხსენებელმა აღნიშნა აგრეთვე დემოკრატიის ის პრინციპები, რომლნიც რეალურ ცხოვრების მიერ შეფუთულ იქმნენ და რომელთა შენარჩუნება საჭიროა და აუცილებელი. მან უარპყო თანამედროვე პარლამენტარიზმი და დაბოლოს დაახლოებით დასახა ის მთავარი პრინციპები, როგორც თავისუფლების რეჟიმის ისე ავტორიტეტული რეჟიმისა, რომელთა მორიგება შეთანხმებაზედ, მისი აზრით უნდა დაფუძნდეს მომავალი თავისუფალ საქართველოს პოლიტიკური რეჟიმი.

მოხსენებაში აღძრულმა და განხილულმა საკითხებმა ცხოველი ინტერესი გამოიწვია დამსწრე საზოგადოებაში. აზრთა გაცვლა გამოცვლაში მონაწილეობა მიიღეს: ბ.ბ. შ. აბღუშელიშვილმა, ს. მენაღარიშვილმა, ი. მანწყავამ, ბ. ნოზაძემ, ვაშაძემ გ. აბულაძემ და სხვ.

მოხსენება დაიბეჭდება ცალკე წიგნად.

სხვა და სხვა

— 23 აპრილის პრავდაში მოთავსებულია ლ. ბერიას მიერ წარმოთქმული სიტყვა, რომლიდანაც მოგვყავს შემდეგი ადგილი:

„თავისი გრძელი ისტორიის განმავლობაში ქართველი ერი გმირულად იცავდა თავის თავისუფლებას. გმირულად იგერიებდა რომის იმპერატორთა, ოსმალეთის სულთანთა თუ სპარსეთის შახთა ჯარების თავდასხმებს.“

„მიუხედავად „ცარიზმის“ მეტად მკაცრი კოლონიალური პოლიტიკისა, რომლის მიზანი იყო ქართველი ერის თავისუფლების მოყვარული სულის ჩახრჩობა და მისი ეროვნული თვითშეგნების აღმოფხვრა, ქართველმა ერმა შესძლო დაეცვა და შეენახა მისი დედა-ენა, ძველი კულტურა და ნებისყოფა გამარჯვებისა და თავისუფლებისა.“

„სიტყვა სხვაა, საქმე სხვაა, შუა უზის დიდი ზღვარი“.

თუ ეს პატრიოტული აზრები ბერიას პირიდან ამოსული ცარიელი სიტყვები არ არის, არამედ მისი აზროვნებიდან გამოსული რწმენაა მან ლოდიკურად ისიც უნდა იწამოს, რომ ამდენ ძლიერ შტრებს გადაარჩენილი ქართველი ერი გამარჯვებით დაავიჯვინებს დღევანდელ

ეროვნულ ბრძოლებს და განთავისუფლდება რუსეთის მონობისაგან და რუსეთის მიერ დაყენებულ ჯალათებისაგან.

საბჭოთა ტერიტორიაზე მოსახლე გერმანელების რიცხვი.

ქურნალ „ფიგაროში“ მოთავსებული იყო ერთი წერილი რუსეთში მოსახლე გერმანელების შესახებ. ამ წერილიდან ირკვევა, რომ მარტო ვოლგის გერმანელთა ავტონომიურ რესპუბლიკაში იმყოფება 600,000 გერმანელი, რომელნიც იქ მოსახლეობენ მე-18 საუკუნიდან და უაღრესად დაცული აქვთ დედა-ენა, სარწმუნოება, გერმანული ზნე-ჩვეულებანი და ადათები. სულ მთელი რუსეთის ტერიტორიაზედ მოსახლეობს, პროფესორ ზოლოტარევის სტატისტიკით, დაახლოებით **ორი მილიონი გერმანელი.**

ამ ციფრების შემდეგ სრულიად გასაგებია გერმანეთის დღევანდელი ხელმძღვანელის რუსეთისაკენ ლტოლვა.

ახალი გამოცემები

„სამშობლო“-ს რედაქციამ მიიღო პროფესორ ექ. თაყაიშვილის ახლად გამოცემული წიგნი „**არქეოლოგიური ექსპედიციები ლეჩხუმსვანეთში 1910 წელი**“.

ეს საპატალური ხასიათის ნაშრომი შეიცავს 440 გვერდს და ღირს ქართველებისათვის 60 ფრანკი. მისი შეძენა შეიძლება თვით ავტორისაგან.

— რედაქციამ მიიღო აგრეთვე ორი ახლად გამოსული წიგნი — „**დანგრეული ოჯახი**“, რომანი **ლესპირელისა** და **ბ-ნ ს. გოგიბერიძის** — „**ბრძოლა სამშობლოსათვის**“. — მოგონებანი 1924 წლის აჯანყების შესახებ.

— გასული წლის ივლისში ჟიურას დეპარტამენტში ქ. დოლის მახლობლად გარდაიცვალა ქართველი ახალგაზრდა, ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი ვარლამ სერგოსძე ტოგონიძე — დასაფლავებულია ქ. დოლის მახლობლად.

სარედაქციო კოლეგია.

„სამშობლო“-ს რედ-ცია და ჩვენი ორგანიზაციების საბჭო და აღმასრულებელი კომიტეტი ღრმა მწუხარებით აუწყებს თანამემამულესთ საზოგადო მოღვაწისა და ერ.-დემ. პარტიის ხელმძღვანელი ორგანოს თვალსაჩინო წევრის

ვ ა ს ი ლ წ ე რ ე თ ლ ი ს

გარდაცვალებას ქ. ქუთაისში.

պարտ

8/10/8

Rédaction et Administration :

E. Pataridzé

25, Rue du Capitaine Ferber
Paris 20e.